

PEISAJE ȘI CONTEXTE ACTUALE: UN TUMUL DE PĂMÂNT CERCETAT ÎN LOCALITATEA COADA IZVORULUI, JUDEȚUL PRAHOVA

Alin FRÎNCULEASA^a, Bianca PREDA^a, Angela SIMALCSIK^b, Octav NEGREA^a

^a Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Prahova; e-mail: alinfranculeasa@yahoo.com, preda.biancaelena@yahoo.com, octavnegrea@yahoo.com

^b Centrul de Cercetări Antropologice „Olga Necrasov”, Academia Română – Filiala Iași; e-mail: angellisimal@yahoo.com

Keywords: tumuli, graves, 3rd millennium BC, Yamnaya, Turkic nomad grave

Abstract: The aim of this study is to provide extensive information regarding the results of the archaeological research carried out during the autumn of 2017 in Coada Izvorului locality, Mănești commune (Prahova County). Within less than two weeks, the Prahova County Museum of History and Archaeology excavated using mechanised equipment an earth mound with a height of 1.2 m and a diameter of 35 m. It contained a total number of three graves, two of which were prehistoric, dating from the first half of the 3rd millennium BC, while the third was assigned to the Turkic nomad populations from the beginning of the 2nd millennium AD. No grave goods were found in the prehistoric burials, however the later one had two iron items, respectively an arrowhead and a ring, both of which were poorly preserved.

Cuvinte-cheie: tumuli, morminte, mileniul al III-lea î.Hr., Iamnaia, mormânt turanic

Rezumat: Scopul acestui studiu este de a oferi informații extinse cu privire la rezultatele cercetărilor arheologice derulate în toamna anului 2017 în localitatea Coada Izvorului (com. Mănești, jud. Prahova). În mai puțin de două săptămâni, o echipă de arheologi de la Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Prahova a săpat, cu mijloace mecanizate, un tumul de pământ, înalt de aproximativ 1,20 m și cu diametrul de circa 35 m. În total au fost descoperite trei morminte, dintre care două preistorice, datează în prima jumătate a mileniului al III-lea î.Hr., și unul atribuit populațiilor turanice de la începutul mileniului al II-lea d.Hr. Mormintele preistorice nu au avut inventar, iar în cel turanic se aflau două piese din fier, respectiv un vârf de săgeată și o verigă, ambele slab conservate.

MOVILE ȘI RITUALURI FUNERARE: O ENCLAVĂ ÎN NORDUL MUNTENIEI?

Datorită unei conjuncturi economice favorabile, în ultimii ani am reușit să cercetăm în regim de săpătură arheologică preventivă un număr de 19 tumuli dispusi în proximitatea municipiului Ploiești (jud. Prahova) (Pl. 11/2)¹. Aceștora li se adaugă mormântul izolat de la Târgșoru Vechi, care ar putea proveni tot dintr-un tumul². Dinamica economică a zonei cercetate s-a suprapus strategic peste **Polul de Dezvoltare a municipiului Ploiești** (61,165 ha), în care au fost incluse o serie de localități precum Ploiești, Băicoi, Boldești-Scăieni, Plopeni, Ariceștii-Rahtivani, Bărcănești, Berceni, Blejoi, Brazi, Bucov, Dumbrăvești, Păulești, Târgșoru Vechi și Valea Călugărească³. Unele dintre aceste localități sunt bogate în astfel de obiective arheologice, încă vizibile în peisaj: Ariceștii-Rahtivani (103 tumuli și patru dispăruți), Târgșoru Vechi (48 tumuli și patru dispăruți), Păulești (35 tumuli și doi dispăruți), Băicoi (29 tumuli, la care se adaugă unul dispărat și doi neidentificați), Blejoi (12 tumuli și trei dispăruți)⁴. Menționăm municipiul Ploiești, în care încă mai putem constata prezența unor

mobile (mai puțin de 10 din cele peste 40 existente), însă majoritatea au fost distruse în secolele XIX și XX de continua extindere a orașului și de procesul de industrializare⁵. Aflate în afara acestui cadru trasat economic, dar în același peisaj, amintim și localitățile Florești (35 tumuli și unul dispărat) și Măgureni (șase tumuli), la care adăugăm câteva mobile izolate marcate pe suporturi cartografice în localitățile Măgurele (patru tumuli), Boldești-Scăieni (un tumul).

Toate aceste obiective arheologice sunt dispuse în interfluviul Prahova-Teleajen, deși spre est limita pare mai curând terasa vestică a râului Dâmbo, affluent al Teleajenului. Ne aflăm în câmpia piemontană a Ploieștilor, în prelungirea terasei a II-a a Prahovei, într-un segment cu o altitudine medie de 150 metri⁶. Formațiunile care o alcătuiesc, de vîrstă cuaternară, sunt reprezentate de loessuri, argile, argile marnoase, nisipuri argiloase, nisipuri grosiere și pietrișuri. Rețeaua hidrografică este dominată de râurile Prahova și Teleajen, cu afluenții Leaotu și Dâmbo. Se individualizează în acest areal cernoziomurile cambice, cernoziomurile argiloaluvionale, cernoziomurile freaticumede, solurile aluvionare și lacoviștile. Merită subliniat că

¹ Frînculeasa et alii 2017b, p. 30–31.

² Frînculeasa et alii 2015b.

³ Nedelcu 2013, p. 171; <http://www.ploiesti.ro/ADI/index.php>.

⁴ Frînculeasa et alii 2017a; de la predarea spre publicare a acestui studiu am mai identificat 15 tumuli.

⁵ Frînculeasa et alii 2017a, tabel 2, fig. 6, 7.

⁶ Niculescu, Velcea 1973; Buterez et alii 2016.

suprafața teritoriului analizat este relativ netedă⁷, monotonă, iar numeroasele forme pozitive de relief care se evidențiază în peisaj sunt antropice și reprezintă construcții funerare preistorice (tumuli), cu excepția *Movilei Mari* de la Mănești care prezintă o geneză naturală⁸.

Săpătura arheologică a urmat calea deschisă de o activitate constantă de cercetări de suprafață, derulate timp de peste 10 ani, perioadă în care au fost identificate, cartate, înregistrate, redescoperite fizic sau doar sub formă de amprentă, incluzând, eventual, construcțiile care le-au distrus, peste 350 de mobile de pământ⁹ (Pl. 11/2). Distribuția pe teren a acestor mobile, care urmează mai curând terasa estică a râului Prahova, nu pare să releve o dinamică integrată unui model predictibil. Mobilele apar mai curând ridicate/ăsezate aleatoriu pe teren, dar sunt și situații în care sunt dispuse colinar, la distanțe mari una de alta (de la sute de metri la kilometri); foarte rar găsim grupate câte două astfel de mobile (în intervalul 50–150 m). Cu câteva excepții (nu mai mult de cinci cu înălțimea de 4–6 m), celealte mobile se află în intervalul 0,80–2,20 m, dar sunt identificate și unele care au mai puțin de 0,60 m. Diametrul la bază variază de la 25 la 45 m; numai cele mari ating spre 60–70 m¹⁰. Aceste caracteristici fizice sunt cele vizibile în prezent, întrucât diverși factori naturali sau antropici, mai ales arătura intensivă, au contribuit la modificarea acestor repere de-a lungul timpului¹¹. De altfel, o serie de morminte secundare descoperite, uneori, la 0,20–0,30 m adâncime, slab conservate și/sau distruse de lucrările agricole, demonstrează parțial subiectivismul constatărilor noastre.

DESPRE IDEI PRECONCEPTE ȘI RĂSPUNSUL NOSTRU

Cercetarea tumulului de la Coada Izvorului s-a circumscris interesului legitim de a extinde aria de cunoaștere a fenomenului tumular dincolo de interfluviul Prahova–Teleajen, zonă intens cercetată în ultimii ani de instituția muzeală din Ploiești. Primii doi tumuli cercetați în „arealul Prahova” au fost săpați în anul 2004 la Blejoi¹², respectiv 2005 la Ariceștii-Rahtivani¹³. După o pauză de câțiva ani, din anul 2011, cercetările unor astfel de obiective au căpătat o ritmicitate anuală. În total, au fost cercetați 19 tumuli, din care șase amplasăți pe teritoriul localității Ariceștii-Rahtivani, patru în Păulești, patru la Blejoi, doi la Târgșoru Vechi, câte unul la Strejnicu, Ploiești și Nedelea¹⁴ (Pl. 11/2). Pentru același areal, menționăm cele două

mobile cercetate în anii '40 ai secolului XX, situate în marginea sudică a orașului Ploiești¹⁵.

Tumulul de la Coada Izvorului este primul obiectiv arheologic de acest tip cercetat, aflat pe terasa vestică a râului Prahova, în exteriorul cadrului expus mai sus¹⁶. Localitatea Coada Izvorului (comuna Mănești) este situată la 27 km de Ploiești (distanță rutieră) și la 5,8 km sud de DN72 (Ploiești–Târgoviște), fiind așezată pe terasa stângă a Cricovului Dulce (Pl. 1; 3/2). Zona a fost verificată intens, prin cercetări de suprafață reușindu-se ca în arealul aflat între râurile Prahova și Cricovul Dulce să fie cartăzi 11 tumuli dispuși în localitățile Băltița (2), Coada Izvorului (2), Mănești (5), Vlădeni (2) și Brătășanca (2) (Pl. 10; 11/1–2). La aproximativ 10 km nord de „grupul Mănești”, dispus tot pe terasa vestică a Prahovei, am identificat un alt nucleu de tumuli (8), aflați pe teritoriul localităților Călinești, Cătina, Novăcești, Măgureni (Pl. 11/2). La est de acest ultim grup evidențiem prezența unui număr important de tumuli aflați pe partea stângă a râului Prahova, în localitățile Florești și Măgureni (Pl. 11/2).

În urma cercetării tumulilor din „arealul Prahova”, am extras câteva concluzii generale¹⁷. Au fost identificate și precizate două faze de înmormântări, care suprapun segmentul cronologic 3300/3250–2550/2500 î.Hr. Prima fază se remarcă prin anumite caracteristici ale ritualului funerar care diferă vizibil de etapa ulterioară, respectiv depunerea indivizilor în poziție chircită-lateral, diversitatea orientărilor, apariția, alături de înmormântările individuale, a unui procent semnificativ de morminte duble sau colective în care, deseori, pot fi identificate procese de manipulare post-mortem a defuncților, prezența unor amenajări funerare mai complexe, precum ringurile de piatră realizate în jurul mormintelor primare, dar și a unor inventare bogate formate din categorii distincte de artefacte: vase din ceramică, obiecte de podoabă elaborate, alcătuite din piese confectionate din argint, cupru, scoică sau os, arme/unelte de cupru, piatră sau silex; nu în ultimul rând, menționăm apariția rară a ocrului. În a doua fază de înmormântări, ce debutează la începutul mileniului al III-lea î.Hr., definitorie devine depunerea în decubit dorsal a defuncților, cu membrele superioare întinse de-a lungul corpului sau cu palmele așezate pe bazin, cu membrele inferioare inițial îndoite de la genunchi și ridicate, ulterior căzute lateral sau în romb, orientarea în sectorul V, existența unor inventare mai curând austere, în celele de buclă spiralice realizate din argint reprezentând elementul care cunoaște cea mai mare frecvență, prezența obiceiului de a presăra defunctul cu ocru sau de a-l depune

⁷ Frînculeasa et alii 2012, p. 140; 2013, p. 29.

⁸ Niculescu 1960, p. 116.

⁹ Frînculeasa et alii 2017a.

¹⁰ Frînculeasa et alii 2017a.

¹¹ Frînculeasa et alii 2017c.

¹² Pavel 2007.

¹³ Frînculeasa 2007.

¹⁴ Frînculeasa et alii 2012; 2013; 2014b; 2015a; 2015c; 2016; 2017b; 2017c; 2017d; 2017e; 2017f; 2017g.

¹⁵ Nestor 1943; 1944; Comşa 1989; Frînculeasa et alii 2013, p. 28–29.

¹⁶ Frînculeasa et alii 2017a.

¹⁷ Frînculeasa et alii 2015a.

lângă acesta sub formă de bulgări¹⁸. Așa se prezenta, înaintea săpăturilor arheologice de la Coada Izvorului, tabloul sintetic al evoluției grupului din „arealul Prahova”.

Cercetarea tumulului de la Coada Izvorului a reprezentat o provocare, dar și un răspuns la o serie de idei și concluzii care păreau să se sedimenteze, poate prea devreme, în abordările noastre recente. În principal, acest set de discuții și concluzii a fost generat de raportarea noastră directă la nivelul de cunoaștere a cadrului natural actual, dar mai ales a contextului arheologic precizat de cercetările intense derulate în ultimii ani în „arealul Prahova”. Până la urmă, câteva dintre ideile care au ajutat la trasarea unora dintre concluzii atârnau de un „fir de apă” (râul Prahova), important în contextul actual, dar nu știm cât de relevant în preistorie. Așadar, traversarea râului Prahova s-a impus ca o prioritate a cercetării.

Unul dintre obiectivele cercetărilor de la Coada Izvorului a fost acela de a urmări dacă tumul din „arealul Mănești” reprezintă periferia de vest a „grupului Prahova” sau există aici cadrul unei evoluții locale, eventual în același segment cronologic, în parametri asemănători sau diferenți. Important ar fi să putem stabili dacă cele două grupuri au interacționat, dacă sunt prezente și alte elemente culturale identificate în apropierea „grupului Mănești”, precum cele Coțofeni sau Glina¹⁹. Nu lipsit de relevanță este contextul hidro-geomorfologic. Studiile geomorfologice au arătat că „poarta Cricovului Dulce”, aflată la sud de Mănești²⁰, ar fi putut fi deschisă și de Prahova, râu care s-a abătut de-a lungul timpului în această zonă²¹, inclusiv „până în cele mai noi timpuri”²², Cricovul Dulce neavând puterea de a sculpta singur acest culoar²³.

O altă provocare este aceea de a ne extrage dintr-un soi de enclavizare a cercetării, care ar putea genera distorsionarea unei vizuini de ansamblu prin supralicitarea rezultatelor abordării aprofundate a unei microzone. Această stare de fapt, de care ne facem „vinovați”, este rodul unei cercetări sistematice a fenomenului funerar tumular, încă necunoscut, la această intensitate, în alte areale, mai apropiate sau mai îndepărtate, aflate la nord de Dunăre.

RESULTATELE CERCETĂRII TUMULULUI DE LA COADA IZVORULUI

Tumul de pământ de la Coada Izvorului – *La Islaz* a fost descoperit și cartat de A. Frînculeasa și B. Ciupercă în data de 07.06.2007. El se afla amplasat pe islazul de la intrarea în satul Coada Izvorului (com. Mănești), la circa 70 m

nord de DC 25A (coordonate geografice – 44°51'40.43" N, 25°49'41.81" E) (Pl. 2/3). Movila avea circa 1,20 m înălțime și aproximativ 35–40 m diametru (Pl. 3). Codul RAN al sitului este 134238.02²⁴. Movila apare marcată pe Planurile Directoare de Tragere²⁵, pe fila „Mănești”, retipărită în anul 1955²⁶ (Pl. 2/2), dar și pe alte suporturi cartografice²⁷.

Pentru săparea acestui tumul, a fost utilizat un mijloc mecanizat, respectiv un excavator prevăzut cu o cupă de taluz ($L = 1,20$ m) și volă (pentru a degaja pământul săpat). Taluzarea malurilor/profilelor stratigrafice, curățarea săpăturii, degajarea pământului din apropierea martorilor și a complexelor s-au făcut manual. Pentru aceasta au fost angajați doi muncitori care au lucrat alături de cei trei arheologi aflați pe teren, dar și de restauratorul de ceramică, prezent de-a lungul întregii campanii de săpături.

METODOLOGIE ȘI CONCEPȚIE DE SĂPĂTURĂ

Decaparea, apoi degajarea mecanizată a pământului utilizat pentru ridicarea tumulului și săparea complexelor arheologice în paralel, sunt activități care trebuie circumscrise cursivității/ritmului cercetării. Identificarea și cercetarea unuia sau mai multor complexe arheologice (morminte) nu înseamnă oprirea utilizajului din activitate. Prin urmare, strategia de lucru este foarte importantă în cazul săpării unui astfel de obiectiv arheologic. Este necesar ca utilizajul să aibă noi suprafețe de degajat, să fie mereu disponibil un arheolog care să îl supravegheze, în timp ce restul echipei cercetează complexele deja identificate. Sunt situații în care complexele arheologice (și arealele din imediata apropiere) rămân o perioadă „suspendate” *in situ*, în timp ce săpătura mecanizată înaintează în alte suprafețe/secțiuni. Situația ideală este ca, atunci când se ajunge la cercetarea mormântului primar, săpătura mecanizată să fie finalizată²⁸.

Înțial, au fost trasați doi martori stratigrafici magistrali, având lungimea de circa 35 m și lățimea de 1 m. Aceștia au fost orientați aproximativ N–S (martor magistral 1), respectiv E–V (martor magistral 2) și s-au intersectat în zona centrală a movilei, în care a fost amplasat punctul zero de la care s-au raportat adâncimile. Pe acești martori stratigrafici au fost marcate limite de carouri din 2 în 2 m, cu cifre arabe pe primul, respectiv romane pe celălalt. Punctul zero de la care s-au raportat carourile a fost reper pozitiv (+) spre nord și est, respectiv negativ (-) spre sud și vest. Săpătura a fost, astfel, împărțită, în sensul acelor de ceasornic, în patru sferturi, după cum urmează: I. sfertul de

¹⁸ Frînculeasa et alii 2013; 2014b; 2015a.

¹⁹ Frînculeasa et alii 2014b, p. 207, nota 12; Frînculeasa et alii 2015b, p. 138.

²⁰ Niculescu 2006, p. 65–66, fig. 16.

²¹ Niculescu 2006, p. 65. Vezi și discuțiile legate de bazinul inferior al râului Prahova la Toroiomac 2009.

²² Niculescu 1960, p. 117.

²³ Niculescu 1960, p. 116.

²⁴ <http://ran.cimec.ro/sel.asp?descript=coada-izvorului-manesti-prahova-tumulul-de-la-coada-izvorului-comuna-manesti-cod-sit-ran-134238.02> (accesare 01.03.2018).

²⁵ Crăciunescu et alii 2011.

²⁶ <http://www.geo-spatial.org/harti/download-planuri-tragere.php> (accesare 28.02.2018).

²⁷ Frînculeasa 2017a.

²⁸ Frînculeasa et alii 2017b, p. 33–36.

SE; II. sfertul de SV; III. sfertul de NV; IV. sfertul de NE. În interiorul acestor sferturi au fost trasate opt secțiuni cu o lățime de 5 m și cu lungimi cuprinse între 13,5 și 16,5 m. Între toate aceste secțiuni au fost păstrați martori stratigrafici groși de 1 m, orientați de-a lungul acestora (Pl. 4/2-4; 5/1).

Secțiunile au avut următoarele dimensiuni, amplasament și orientare:

S.I – trasa în sfertul I, la est de martorul stratigrafic 1, orientată aproximativ N–S, lungimea de 15 m și lățimea de 5 m;

S.II – trasa în sfertul II, la sud de martorul stratigrafic 2, orientată aproximativ E–V, lungimea de 16,5 m, lățimea de 5 m;

S.III – trasa în sfertul IV, la nord de martorul stratigrafic 2, orientată aproximativ V–E, lungimea de 15 m și lățimea de 5 m;

S.IV – trasa în sfertul III, la nord de martorul stratigrafic 2, orientată aproximativ S–N, lungimea de 13,5 m și lățimea de 5 m;

S.V – trasa în sfertul II, la sud de martorul stratigrafic 2 și la 1 m sud de S.II, orientată aproximativ E–V, lungimea de 16,5 m, lățimea de 5 m;

S.VI – trasa în sfertul III, la nord de martorul stratigrafic 2 și la 1 m vest de S.IV, orientată aproximativ S–N, lungimea de 13,5 m și lățimea de 5 m;

S.VII – trasa în sfertul I, la est de martorul stratigrafic 1 și la 1 m est de S.I, orientată aproximativ N–S, lungimea de 15 m și lățimea de 5 m;

S.VIII – trasa în sfertul IV, la nord de martorul stratigrafic 2 și la 1 m nord de S.III, orientată aproximativ V–E, lungimea de 15 m și lățimea de 5 m.

Săpătura arheologică a fost consemnată și înregistrată fotografic în diverse stadii ale evoluției cercetării, atât cu mijloace foto clasice, cât și aerian, utilizând drona (Pl. 4/4). Au fost desenate profilele stratigrafice, complexele identificate și a fost realizat planul general. Materialul osteologic a fost prelevat pe segmente antropologice, ambalat în hârtie și aşezat în cutii de carton. Piese de metal, dar și ocrul, au fost prelevate și aduse la instituție pentru conservare, fotografiere, măsurare/descriere, desenare²⁹.

COMPLEXE ARHEOLOGICE CERCETATE

Tumul era acoperit de iarbă în momentul începerii cercetărilor (Pl. 4/1), fiind ridicat spre marginea unei curbe de nivel, pe un grind natural format în urma depunerii unor aluviuni nisipoase, cu o grosime de maxim 0,50 m. Spre limita de vest a zonei săpate lipsea acestă depunere aluvionară, sub stratul de lut argilos fiind identificat un depozit de pietriș natural care apărea la 0,40 m adâncime. Deși tumul părea mai înalt (aprox. 1,20 m) și cu un diametru mult extins (aprox. 35 m), am putut observa că

mantaua nu avea mai mult de 0,65 m înălțime, iar diametrul acesteia nu depășea 15–17 m. Mantaua, de culoare cenușie și construită dintr-un sol cu consistență nisipoasă, era suprapusă (mai puțin în zona centrală) de o depunere gălbui-argiloasă ce se îngroșa spre poalele tumului. Deasupra acestui nivel constructiv se afla stratul vegetal gros de aproximativ 0,20 m (Pl. 5/1). Au fost descoperite trei morminte, toate de inhumăție, care au fost numerotate în ordinea identificării și cercetării acestora:

M.1. a fost descoperit în sfertul I, în secțiunea I, carouri -3/II, la adâncimea de 0,40–0,45 m. Defuncțul era foarte slab conservat; se păstrau fragmente de oase de la membrele inferioare, torace și craniu (Pl. 6/1–2). Pare să fi fost un mormânt orientat pe direcția V–E, cu oasele de la membrele inferioare îndoite, aşezate/căzute spre sud/dreapta. Au fost observate urme sporadice de lemn și a fost descoperit un fragment ceramic preistoric, atipic, aflat probabil în poziție secundară. Acest mormânt secundar a fost atribuit etapei de înmormântări preistorice. Determinări antropologice: vârstă – adult, sex – indeterminabil.

M.2. a fost descoperit în S.II, carourile 1/-1/-III; intra în profilul de nord al S.II (pentru cercetarea complexului, martorul a fost demontat în spațiul ocupat de acesta); a fost identificat la adâncimea de 0,20 m, iar baza complexului atingea -0,32 m. Nu au putut fi precizate forma și dimensiunile gropii, fiind umplută cu același tip de sol în care a fost excavată. Defuncțul a fost depus în poziție dorsal-întins, orientat NV–SE. Brațele erau întinse pe lângă corp (Pl. 8/1, 4). Oasele aveau o stare de conservare mediocru, fiind parțial deplasate de plug (maxilarul se afla la aprox. 20 cm vest de craniu). În apropierea craniului, spre NV, se afla o piatră plată de formă ovală (23 × 12 cm). Inventarul mormântului era compus din două piese de fier, ambele slab conservate, respectiv un vârf de săgeată cu spin de fixare și o verigă de fier. Vârful de formă romboidală împreună cu spinul avea aproximativ 6,2 cm lungime și 3 cm lățime. Diametrul spinului în secțiunea aproximativ circulară era de 0,6 × 0,5 cm (Pl. 8/3, 5). Vârful de săgeată era aşezat la capătul superior al femurului stâng, cu partea activă spre sud. Veriga avea diametrul de circa 3,2 cm, și era groasă în secțiune de 0,5 cm (Pl. 8/2, 6); se afla pe cutia toracică, în partea stângă. Mormântul este unul secundar și aparține populațiilor turanice, sec. XI–XIII d.Hr. Determinări antropologice: vârstă – 35–45 ani, sex – masculin.

M.3. este mormântul primar/principal, descoperit în zona centrală a movilei, în S.III și S.IV, suprapus de martorul stratigrafic 1. Groapa era săpată de la circa -0,60 m, iar baza acesteia se afla la -1,47 m. Avea orientarea V–E, formă ovală-neregulată (1,80 × 1,25 m) la partea superioară (Pl. 7/1), iar spre bază era rectangulară (1,55 × 0,80 m) (Pl. 7/2). Umplutura era ușor prăfoasă, de culoare cenușie (la uscare). Groapa perfora nivelul antic aluvionar, nisipos. Acesta fusese excavat și aşezat în exterior, pe trei laturi ale gropii, mai puțin pe cea estică (Pl. 5/2). Din pământul

²⁹ Starea precară de conservare nu a permis restaurarea acestor piese.

excavat din groapă s-a format o mică movilă înaltă de circa 18 cm, aflată la sud de mormânt (Pl. 6/5). Pe fundul gropii era depus în decubit dorsal un individ orientat V-E, cu membrele superioare întinse de-a lungul corpului, iar cele inferioare inițial îndoite de la genunchi și ridicate, ulterior căzute lateral spre sud (Pl. 6/3; 7/5). Pe oasele craniului, în zona calcaneelor și a peroneului stâng, se observau urme de culoare roșie. Un bulgăre de ocru care avea 6 cm diametru era depus la 5–7 cm sud de antebrațul drept (Pl. 7/3–4). Determinări antropologice: vîrstă – 20–25 ani, sex – masculin. Datare ^{14}C -AMS: cod DeA 14449 = 4353 ± 28 BP/3081-2902 cal BC, în domeniul sigma 2 cu 95,4% probabilitate (Fig. 1/A).

CPL.1. În apropiere de M.3, în S.III, carou 2, la -0,60 m, adâncime care marchează nivelul de călcare antic peste care a fost ridicat tumul, a fost identificat un complex de suprafață (Cpl.1) de formă ușor ovală ($0,48 \times 0,36$ m), constând într-o arsură deloc compactă cu o grosime maximă de 4–5 cm (Pl. 5/2). În perimetru acestui complex, s-au găsit cenușă și mici fragmente de cărbune/lemn ars.

DATE PALEOANTROPOLOGICE PRELIMINARE

M.1. Starea de reprezentare a scheletului este foarte slabă. Din segmentul cranian s-au păstrat doar câteva fragmente de neurocraniu, iar din cel postcranian, fragmente din diafizele femurelor și tibiilor. Au mai fost identificate părți de mici dimensiuni din coaste și vertebre. Starea de conservare este precară. Resturile sunt foarte fragile și fragmentare, situație cauzată de mediul în care acestea au zăcut.

Scheletul provine de la un individ adult. Din cauza gradului avansat de fragmentare și a conservării precare, alte observații nu sunt posibile. Eventualele anomalii sau patologii scheletice rămân neidentificabile.

M.2. Scheletul este parțial reprezentat. Starea de conservare este moderată. Din segmentul cranian s-au păstrat frontalul, parietalele, occipitalul și temporalele, la care adăugăm jumătatea dreaptă a mandibulei și 11 dinti izolați proveniți de pe ambele arcade. Cu toate că este în stare avansată de fragmentare, porțiunea postcraniană este reprezentată prin toate segmentele – coloana vertebrală (ceva mai bine în regiunea cervicală), centurile scapulară și pelviană și membrele superioare și inferioare. Oasele au suferit modificări tafonomici în mediul în care au zăcut. Pe lângă fragilitate și fragmentare, acestea prezintă și exfoliere, fenomen mai accentuat pe oasele postcraniene. Fracturile și fisurile care au condus la fragmentare sunt produse *postmortem*.

Scheletul provine de la un individ de sex masculin, cu vîrstă cuprinsă în intervalul 35–45 ani (adult de vîrstă mijlocie)³⁰. Osatura este robustă. Articulațiile au dimensiuni

mari. Insertiile musculare sunt accentuate, în special pe femure. Fenomenele de degenerare osoasă sunt în stadiu incipient.

Pe suprafața occipitalului și pe parietale, pe *tabula externa ossis crani* a fost identificată hiperostoza porotică, inactivă în momentul decesului. Foramenele au dimensiuni mici și sunt relativ împrăștiate pe suprafața oaselor. Prezența acestei porozități indică o serie de carenje nutriționale, cel mai frecvent deficit de fier³¹, însă poate avea și alți factori cauzali. Subliniem că pe unele oase ale neurocraniului au fost identificate o serie de modificări, și anume o hipertrofie, îngroșare excesivă și creștere a densității țesutului osos. Fără imaginile radiografice și analiza histologică, diagnosticul final rămâne, deocamdată, sub rezervă.

M.3. Scheletul este bine reprezentat, aproximativ complet. Starea de conservare este precară. Gradul de fragmentare este avansat. Din segmentul cranian sunt prezente părți din toate oasele, inclusiv dintii (unii în alveole, alții în stare izolată). Porțiunea postcraniană este reprezentată prin toate segmentele, ceva mai bine conservate fiind oasele plantare (tarsienele, metatarsienele și falangele), cele ale mâinilor (carpiene, metacarpiene și falange) și epifizele oaselor lungi, fie distale, fie proximale, ale membrelor. Restul porțiunilor scheletice prezintă fragilitate ridicată. Diafizele femurelor și tibiilor sunt crăpate și exfoliate. Toate fracturile și fisurile care au condus la fragmentare sunt produse *postmortem*. Este prezentă pigmentația de culoare roșu-închis provenită de la ocru, urmele fiind mai intense pe frontal, în treimea anterioară a parietalelor și pe extremitățile membrelor superioare și inferioare.

Scheletul provine de la un individ de sex masculin, cu vîrstă cuprinsă în intervalul 20–25 ani (adult Tânăr)³². Osatura este robustă. Articulațiile au dimensiuni mari. În pofida vîrstei tinere, insertiile musculare sunt foarte accentuate, în special pe oasele membrelor. Fenomenele de degenerare osoasă lipsesc. Pe unele coroane dentare, în proximitatea joncțiunii smalt-cement este prezent un strat relativ gros și aderent de tartru supragingival. Cariile și alte procese patologice dentare lipsesc.

DESPRE MORMINTELE PREISTORICE

Dintre cele două înmormântări preistorice, respectiv M.1 și M.3, numai ultima prezintă elemente de rit și ritual ce pot ajuta la dezvoltarea unei discuții punctuale. Prima înmormântare (M.1) este una secundară, cu un defunct/schelet foarte slab conservat, fără inventar. Nu au putut fi precizate alte detalii privind amenajările conexe standardului funerar. Mormântul primar/principal (M.3) prezintă o serie de elemente cu totul specifice standardului

³⁰ Ubelaker 1979; Buikstra, Ubelaker 1994, p. 15–38.

³¹ Mann, Hunt 2005, p. 19–24.

³² Ubelaker 1979; Buikstra, Ubelaker 1994, p. 15–38.

funerar din prima jumătate a mileniului al III-lea î.Hr. Groapa rectangulară (deși partea superioară apare mai curând ovală-neregulată) descoperită în zona centrală a tumulului, sub manta, depunerea defuncțului în decubit dorsal cu membrele inferioare îndoite și ridicate, cele superioare întinse pe lângă corp, prezența ocrului, orientarea V-E, vârsta și sexul defuncțului, respectiv individ adult de sex masculin sunt elemente care sugerează un complex care poate fi atribuit comunităților lamnaia³³. Primele exemple la care ne putem raporta sunt cele de la est de Prahova, precum descoperirile de la Aricești-Rahtivani T.I/M.3; T.II/M.1, T.III/M.1, T.IV/M.2, T.V/M.1, Păulești T.III/M.2, M.3, Păulești T.IV/M.1, Strejnicu T.I/M.3,

Târgșoru Vechi T.I/M.2, M.9, M.10 etc.³⁴ (Pl. 12). Amintim și mormintele din primele două faze descoperite în Movila Mare de la Smeeni³⁵ sau cele provenind din cercetările recente din Dobrogea de la Medgidia³⁶ sau Rahman³⁷. Prezența acestui ritual este frecventă în tumulii de pământ cercetați, vechile descoperiri fiind consemnate în volume dedicate fenomenului funerar de la Dunărea Inferioară³⁸. Așa cum arată datele ¹⁴C din „arealul Prahova” (fig. 1/B) și spațiul vest-pontic, toate aceste complexe se încadrează cronologic în prima jumătate a mileniului al III-lea î.Hr.³⁹. Data obținută pentru mormântul primar de la Coada Izvorului corespunde etapei timpurii a fenomenului lamnaia prezent în nordul Munteniei⁴⁰.

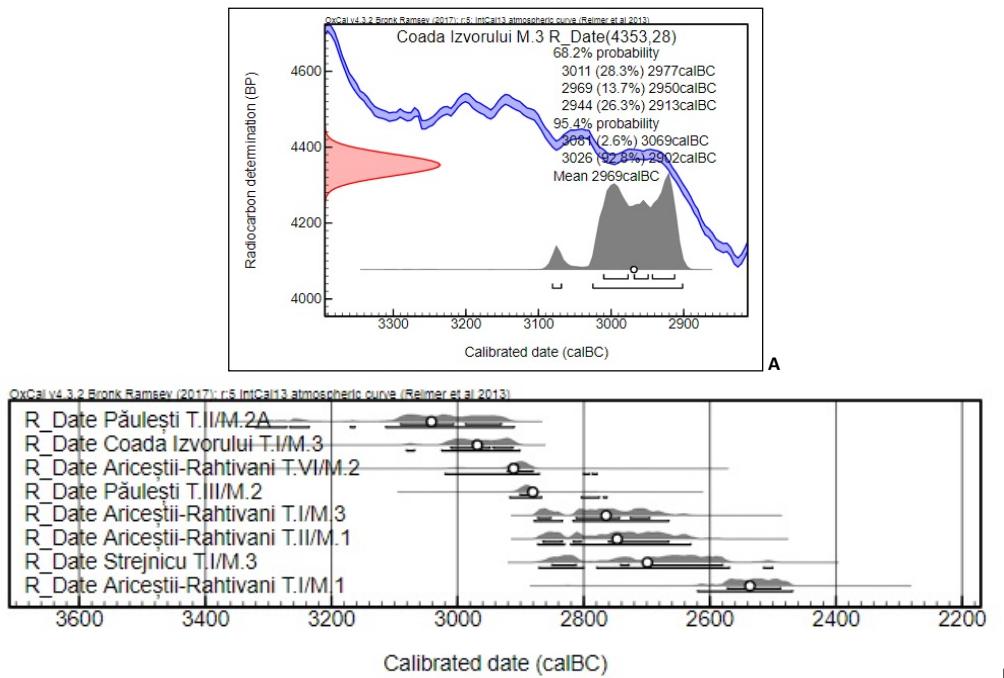

Figura 1. Datare radiocarbon pentru mormântul 3 de la Coada Izvorului (A); inserierea datelor radiocarbon pentru mormintele lamnaia cercetate în „arealul Prahova” și cea de la Coada Izvorului (B) / Radiocarbon dating of grave 3 from Coada Izvorului (A); seriation of radiocarbon data of Yamnaya burials investigated in Prahova area and at Coada Izvorului (B).

Datorită cercetărilor intense din ultimii ani, descoperirile atribuite fenomenului funerar lamnaia apar bine conturate în zona de SV a județului Prahova⁴¹. Acestea au fost abordate în cadrul mai larg al înmormântărilor tumulare de la Dunărea de Jos⁴². În cadrul acestor analize, „arealul Prahova” a fost atașat spațiului vest-pontic care include România, Bulgaria, Serbia, Ungaria⁴³, eventual R. Moldova și SV Ucrainei (Bugeacul)⁴⁴. Acest cadrul geografic,

dominat de zonele joase de câmpie, reprezintă sectorul vestic al fenomenului funerar lamnaia, documentat printr-un ritual și inventar specific, date radiocarbon⁴⁵ etc. Standardizarea tuturor elementelor ținând de ritualul de înmormântare indică o compozitie culturală foarte bine conturată care evoluează în prima jumătate a mileniului al III-lea î.Hr.⁴⁶.

³³ Frînculeasa et alii 2013; 2014b; 2015a; 2017a.

³⁴ Frînculeasa et alii 2013; 2015a.

³⁵ Frînculeasa et alii 2017b.

³⁶ Schuster et alii 2011.

³⁷ Ailincăi et alii 2014; 2016.

³⁸ Burtănescu 2002; Brudiu 2003; Motzoi-Chicideanu 2011, p. 224–279.

³⁹ Frînculeasa et alii 2014b; 2015a; 2017b, p. 121–133.

⁴⁰ Frînculeasa et alii 2015, p. 82; Frînculeasa et alii 2017a, p. 113.

⁴¹ Frînculeasa et alii 2013; 2015a.

⁴² Heyd 2011; Horváth et alii 2013; Frînculeasa et alii 2015a; 2017b; Kaiser, Winger 2015.

⁴³ Heyd 2011.

⁴⁴ Kaiser, Winger 2015; Alexandrov, Kaiser 2016.

⁴⁵ Frînculeasa et alii 2017b, p. 121–133.

⁴⁶ Frînculeasa et alii 2017b, p. 118–121.

DESPRE ÎNMORMÂNTAREA TURANICĂ

Până recent, descoperirile turanice tumulare nu erau reprezentate în bazinul râului Prahova⁴⁷. Cercetările arheologice intense din ultimii ani par să schimbe această perspectivă. În anul 2011 au fost descoperite două morminte turanice în tumuli cercetați în localitățile Păulești și Strejnicu⁴⁸. În ambele situri au fost găsite resturi de la schelete de cai, alături de piese din fier specifice, respectiv zăbale, vârfuri de săgeți și verigi. Dacă la Păulești a fost descoperit un schelet uman aşezat dorsal, întins, lângă care se aflau depuse oase de cal și piese de inventar din categoria celor menționate, în tumulul de la Strejnicu au fost descoperite numai oase de cal și piese din fier asemănătoare cu cele din complexul amintit anterior⁴⁹. Resturile umane foarte slab conservate prezente în apropierea oaselor de cal par să aparțină unei înmormântări secundare, preistorice⁵⁰. Cel mai probabil, complexul de la Strejnicu este un cenotaf⁵¹. Mormântul de la Coada Izvorului prezintă și el elemente de inventar specifice înmormântărilor turanice în tumuli (vârf de săgeată și verigă de fier)⁵² (Pl. 8/2–3, 5–6), dar lipsesc oasele de cal. Astfel de morminte sunt cunoscute la Dunărea de Jos⁵³. Prin urmare, la Păulești, Strejnicu și Coada Izvorului avem trei exemple diferite, elementele comune fiind reprezentate de contextul înmormântării – tumulul, respectiv două categorii de piese din inventar – vârf de săgeată și verigă de fier.

Din județul Prahova pot fi menționate și mormintele de la Independența – *Borusu*, cercetate în anul 2008 pe tronsonul autostrăzii București–Ploiești. Au fost descoperite cinci morminte plane (șase schelete), dintre care numai două au avut piese de inventar realizate din fier (cataramă și verigi) sau bronz (cataramă). Piesa de bronz descoperită în M.7 este o cataramă de tip „liră”⁵⁴, cele mai apropiate analogii provenind din situl arheologic de la Târgșoru Vechi⁵⁵. Foarte important este toponimul sitului de la Independența care apare între satele menționate în

documentele de la începutul secolului al XV-lea⁵⁶, date confirmate de descoperirile arheologice aflate în apropierea grupului de morminte⁵⁷. Remarcăm și rezonanța toponimului, amintind de prezența cumanilor la Dunărea Inferioară⁵⁸. De la Cireșanu provin două morminte plane (Fig. 2/c)⁵⁹, dintre care unul avea ca inventar un vârf de săgeată și o verigă de fier⁶⁰. Deși concluziile nu sunt foarte clare, remarcăm și o descoperire din localitatea Râfov. Cu prilejul unor cercetări preventive derulate pe tronsonul aceleiași autostrăzi menționate, a fost identificat un mormânt de inhumare. Defuncțul era aşezat dorsal-întins, orientat NV–SE, fără inventar. Importantă este poziția stratigrafică, pe baza căreia s-a constatat că era mai recent decât un complex datat în secolul al IV-lea d.Hr.⁶¹. Prin urmare, grupa de descoperiri funerare datând din prima parte a mileniului al II-lea d.Hr., prezente în câmpia Prahovei, capătă prin aceste complexe cercetate în ultimii ani o consistență care poate fi raportată la alte areale⁶².

La aceste complexe funerare mai putem aduce completări, inclusiv menționarea unor monede datând din primul sfert al mileniului al II-lea d.Hr.⁶³, complexele arheologice de la Târgșoru Vechi⁶⁴ sau depozitul descoperit întâmplător în localitatea Plop⁶⁵. Inedită este o descoperire provenind de la Mănești – *Movila Mare*, sit arheologic aflat la 1,10 km est de tumul cercetat la Coada Izvorului (Pl. 2/4). În partea inferioară (nord-vestică) a acestei formațiuni naturale care domină zona cu înălțimea sa de 40 m (205 m altitudine) (Pl. 9/3)⁶⁶, a fost descoperit în anul 2017 un fragment de vas din lut de tip căldare⁶⁷. Aceasta avea formă ușor bitronconică, cu baza albiată care se îngroașă spre centru (1,5 cm grosime). Buza vasului este răsfrântă spre exterior, iar spre interior erau atașate toarte perforate vertical, dintre care s-a conservat parțial doar una. Vasul este lucrat îngrijit, cu mâna, din pastă gălbuiie, compactă, cu nisip fin spre grosier folosit ca degresant. Sub buză, dispus pe orizontală, apare un decor incizat vălurit, întrerupt. Imediat sub acest decor se observă o canelură largă orizontală. O incizie subțire trasată orizontal separă

⁴⁷ Ioniță 2004, p. 461–462.

⁴⁸ Frînculeasa et alii 2012.

⁴⁹ Frînculeasa et alii 2012, p. 11–12.

⁵⁰ Frînculeasa et alii 2012, pl. 9/5, 10.

⁵¹ Ioniță 2004; 2013, p. 127.

⁵² Ioniță 2013, p. 128–135.

⁵³ Ioniță 2013, p. 116.

⁵⁴ Frînculeasa et alii 2014a, p. 52, pl. 14/3, 23/7.

⁵⁵ Harhoiu 1972.

⁵⁶ Frînculeasa et alii 2014a, p. 59–60; Olteanu, Grigore 2016, p. 64, nr. 3.

⁵⁷ Frînculeasa et alii 2014a, p. 59.

⁵⁸ Oța 2004, p. 511; Vasary 2005, p. 63.

⁵⁹ Teodorescu et alii 1993, p. 389, nota 2.

⁶⁰ Teodorescu et alii 1993, p. 389, nota 2; Ioniță 2004, p. 461.

⁶¹ Pavelet 2010, p. 134, fig. 4/5.

⁶² În acest sens, menționăm descoperirile de la Adâncata, localitate situată în apropierea limitei de SE a județului Prahova (Simion et alii 2004), cele din județul Buzău (Constantinescu 1994), inclusiv M.2 de la Sudiți – *Crucea lui Ștefan* (Frînculeasa et alii 2017b, p. 45, pl. 74/3–4) sau cele din Câmpia Brăilei (Hartușe, Anastasiu 1980; Brudiu 2003).

⁶³ Frînculeasa et alii 2012, p. 140.

⁶⁴ Păunescu 1975; 1976. Menționăm o descoperire provenind din localitatea Parepa (com. Colceag, jud. Prahova). Cu prilejul unor cercetări de suprafață făcute de A. Frînculeasa și B. Preda, în data de 29.11.2011 a fost identificat tumul din punctul *La Sărături*, aflat la E de sat și la NE de podul construit peste pârâul Bălana (coordonate geografice – 44°54'22.86" N, 26°22'43.39" E). Movila avea aproximativ 1,50 m înălțime și circa 40 m diametru. În arătură au fost descoperite câteva fragmente ceramice preistorice, dar și oase umane (fragmente de calotă craniiană, un molar, o coastă) și un os de animal (posibil metapod de cal). Determinarea oaselor umane a fost realizată de dr. A. D. Soficaru (Institutul de Antropologie „Fr. Rainer“) căruia îi mulțumim.

⁶⁵ Ioniță, Ciupercă 2003.

⁶⁶ Niculescu 1960, p. 116.

⁶⁷ Fragmentele de vas au fost recuperate din arătură de către E. Pavel (Direcția Județeană pentru Cultură Prahova), care le-a predat Muzeului Județean de Istorie și Arheologie, Prahova. Acesta se deplasase pe sit, în urma unei sesizări venite din partea instituției muzeale din Ploiești, sesizare care viza afectarea sitului de lucrări neautorizate.

decorul vălurit de caneluri. Corpul vasului apare împărțit în registre realizate prin sănături adâncite, dispuse vertical și orizontal, care se întâlnesc și se întrelapă. În interiorul unei astfel de suprafete, s-au păstrat două incizii circulare realizate în pasta moale cu un instrument tubular (diametrul = 0,7 cm). Dimensiunile vasului reconstituit prin desen sunt următoarele: H = 20,2 cm; diametrul gurii la exteriorul buzei = 29 cm; diametrul maxim = 28,5 cm (Pl. 8/7–8).

Astfel de vase, bine-cunoscute la începutul mileniului

al II-lea d.Hr.⁶⁸, au fost descoperite și în situ de la Târgșoru Vechi, dar forma lor este diferită de cea a piesei de la Coada Izvorului⁶⁹. Fragmente ceramice de la două căldări provin dintr-un tumul de la Inotești (jud. Prahova) (Fig. 2/b). Ele au fost descoperite în urma unor cercetări de suprafață realizate de V. Nitu și A. Frînculeasa în anii 2016 și 2018⁷⁰. De la Plopou provine un cazan confectionat din cupru, în interiorul căruia se află un topor de fier, mai multe piese provenind de la armăturile unui car și 11 monede bizantine⁷¹.

Figura 2. a. Tumulul de la Inotești (2018); b. Fragmente vase de tip căldare din tumulul de la Inotești; c. Mormântul 2 descoperit la Cireșanu (fotografie din arhiva MJAP) / a. The mound from Inotești (2018); b. Ceramic fragments from a cauldron type pot found in the mound from Inotești; c. Grave 2 from Cireșanu (photo found in the Prahova County Museum of History and Archaeology archive).

⁶⁸ Ioniță 1996–1998, p. 307–311; 2005, p. 70–73; 2009, p. 32–33; Urduzia 2015.

⁶⁹ Păunescu 1975, fig. 5; 1976, fig. 1.

⁷⁰ O parte dintre fragmentele ceramice a ajuns la muzeul din Ploiești, aduse de Virgil Nitu, profesor în localitatea Gura Vadului (jud. Prahova). În urma unor verificări de suprafață, realizate de A.

Frînculeasa în zilele de 11 și 13 aprilie 2018, au mai fost descoperite în arătură și alte fragmente. Ceramica era întinsă pe o suprafață de circa 10 mp, în sfertul de SV al tumulului, la circa 10 m SV de înălțimea maximă a acestuia. Tumul are circa 3 m înălțime și 50 m diametru (Fig. 2/a). Coordonate geografice: 44°59'03.74" N; 26°24'21.32" E.

⁷¹ Ioniță, Ciupercă 2003.

CONCLUZII

Cercetarea acestui tumul vine să completeze baza de informații acumulate în ultimii ani legate de problematica funerară tumulară. De asemenea, rezultatele ne arată că, deși nu am abordat arealul principal cu astfel de obiective arheologice, ne aflăm în interiorul același fenomen funerar consemnat și la est de râul Prahova. Deocamdată, am identificat un mormânt preistoric aflat în cadrele standardului ritualului înmormântărilor lamnaia⁷². Data radiocarbon indică prezența unui complex funerar contemporan cu etapa timpurie, în care își fac apariția comunitățile lamnaia în „arealul Prahova” (Fig. 1/B)⁷³. Cercetările viitoare vor putea stabili dacă în acest spațiu au evoluat și comunitățile care au precedat fenomenul lamnaia, bine reprezentate la est de Prahova, cu un standard funerar caracterizat de poziția chircit-laterală a defuncțului, la care se adaugă prezența unor inventare diversificate și/sau bogate⁷⁴. Descoperirea pe raza localității Coada Izvorului, la aproximativ 1,5 km sud-est de tumul cercetat (Pl. 9/4), a unui fragment ceramic Coțofeni⁷⁵ (Pl. 9/5) pare să ofere prime indicii în acest sens. Mormântul turanic identificat în tumul de la Coada Izvorului, dar și vasele descoperite la Mănești și Inotești aduc informații suplimentare privind prezența acestor comunități la Dunărea de Jos.

În urma săpăturilor de la Coada Izvorului, avem primele răspunsuri legate de complexele tumulare situate la vest de Prahova. Continuarea cercetărilor arheologice în următorii ani, interacțiunea cu științele conexe, ar putea adăuga informații necesare unor concluzii relevante. Se vor deschide, astfel, noi posibilități de cercetare și interpretare care pot fiexploatare în viitor.

ANEXĂ: REPERTORIUL TUMULILOR DIN „AREALUL MĂNEȘTI”

- Tumul 1.** Mănești (com. Mănești, jud. Prahova), punct *Movila Mică*, descoperit și cartat de A. Frînculeasa în data de 18.05.2007, este amplasat la 200 m vest de sat și la sud-est de *Movila Mare*. Are circa 1,80 m înălțime și 40 m diametru. Este afectat, pe latura de nord, de săpături neautorizate. Cod RAN: 134201.03. Coordonate geografice: 44°51'32.14" N; 25°50'49.76" E.
- Tumul 2.** Mănești (com. Mănești, jud. Prahova), descoperit și cartat de A. Frînculeasa în data de 03.03.2016, este amplasat la vest de sat, aflat la 1 km vest de DJ 101A, pe linia stâlpilor de înăltă tensiune. Are circa 0,90 m înălțime și 30 m diametru. Coordonate geografice: 44°52'37.38" N; 25°49'45.30" E.
- Tumul 3.** Mănești (com. Mănești, jud. Prahova), descoperit și cartat de A. Frînculeasa în data de 17.03.2017, este amplasat la 300 m vest de sat, pe o curbă naturală de nivel, are circa 1,40 m înălțime și
- 40 m diametru. Are formă ovală, mai lungă pe direcția N–S. Coordonate geografice: 44°52'23.27" N; 25°50'32.21" E.
- Tumul 4.** Mănești (com. Mănești, jud. Prahova), punct *Puțul de fier*, descoperit și cartat de A. Frînculeasa în data de 17.03.2017, este amplasat la circa 900 m vest de tumul anterior. Are circa 2,50 m înălțime și 40 m diametru. Coordonate geografice: 44°52'13.55" N; 25°49'53.11" E.
- Tumul 5.** Mănești (com. Mănești, jud. Prahova), descoperit de A. Frînculeasa în data de 17.03.2017, este amplasat la circa 150 m sud-vest de tumul anterior. Are circa 0,70 m înălțime și 30 m diametru. Coordonate geografice: 44°52'8.22" N; 25°49'46.92" E.
- Tumul 6.** Coada Izvorului (com. Mănești, jud. Prahova), descoperit de A. Frînculeasa și B. Ciupercă în data de 07.06.2007, este amplasat pe islazul de la intrarea în satul Coada Izvorului pe partea dreaptă a DC25 A, la 70 m nord. Are 1,20 m înălțime și 40 m diametru. Cod RAN: 134238.02. Coordonate geografice: 44°51'40.43" N; 25°49'41.81" E.
- Tumul 7.** Coada Izvorului (com. Mănești, jud. Prahova), punct *Cartier*, identificat și cartat de A. Frînculeasa în data de 20.10.2017, este amplasat la aproximativ 200 m sud de DC25A Mănești – Coada Izvorului, spre marginea de est a satului (zona *Cartier*), în spatele caselor (la sud). Este traversat pe direcția vest-est de un drum de exploatare, fiind așezat pe marginea unei curbe de nivel. Are o formă ovală, cu lungimea mai mare pe direcția N–S, diametrul aproximativ fiind de 30 × 40 m, iar înălțimea de 0,80 m. Coordonate geografice: 44°51'31.61" N; 25°49'44.33" E.
- Tumul 8.** Băltița (com. Mănești, jud. Prahova), descoperit și cartat de A. Frînculeasa în data de 07.04.2016, este amplasat pe un grind la vest de sat, spre pădure, la circa 160 m nord de un drum de exploatare. Are circa 1,20 m înălțime și 40 m diametru. Coordonate geografice: 44°49'27.05" N; 25°50'33.47" E.
- Tumul 9.** Băltița (com. Mănești, jud. Prahova), descoperit și cartat de A. Frînculeasa în data de 07.04.2016, este amplasat la vest de sat și la 120 m est de liziera pădurii. Are circa 3,50 m înălțime dinspre nord și 2,20 m dinspre sud, diametrul 40 × 50 m (EV-NS). Coordonate geografice: 44°49'17.58" N; 25°50'9.24" E.
- Tumul 10.** Vlădeni (com. Vlădeni, jud. Dâmbovița), descoperit și cartat de A. Frînculeasa, N. Șerban, O. Negrea în data de 01.04.2010, este amplasat la 600 m vest de nordul satului Zalhanaua. Are 1,50 m înălțime și 40 m diametru. Coordonate geografice: 44°54'19.91" N; 25°49'3.36" E.
- Tumul 11.** Vlădeni (com. Vlădeni, jud. Dâmbovița), descoperit și cartat de A. Frînculeasa, N. Șerban, O. Negrea în data de 01.04.2010, este amplasat la circa 100 m nord de tumul anterior, la limita cu satul Zalhanaua, are circa 0,50 m înălțime și 30 m diametru. Coordonate geografice: 44°54'23.69" N; 25°49'1.67" E.
- Tumul 12.** Brătășanca (com. Filipești de Târg, jud. Prahova), identificat și cartat de A. Frînculeasa în data de 16.12.2016, este amplasat la 250 m vest de drumul județean ce leagă DN72 de Mănești, la 235 m de calea ferată Ploiești–Târgoviște. Are diametrul de cca 35 m și 0,80 m înălțime. Coordonate geografice: 44°54'53.71" N; 25°48'59.94" E.
- Tumul 13.** Brătășanca (com. Filipești de Târg, jud. Prahova), identificat și cartat de A. Frînculeasa în data de 23.03.2016, este amplasat lângă sediul firmei MC, o jumătate aflându-se în incinta firmei. Este distrus în proporție de 60%. Dimensiuni estimate 0,80 m înălțime și 25 m diametru. Coordonate geografice: 44°55'14.41" N; 25°48'42.37" E.

⁷² Relevant este situl atribuit culturii Glina prezent în punctul *Movila Mare* (Frînculeasa et alii 2015b, p. 138, pl. IX/1–5).

⁷³ Frînculeasa et alii 2015a.

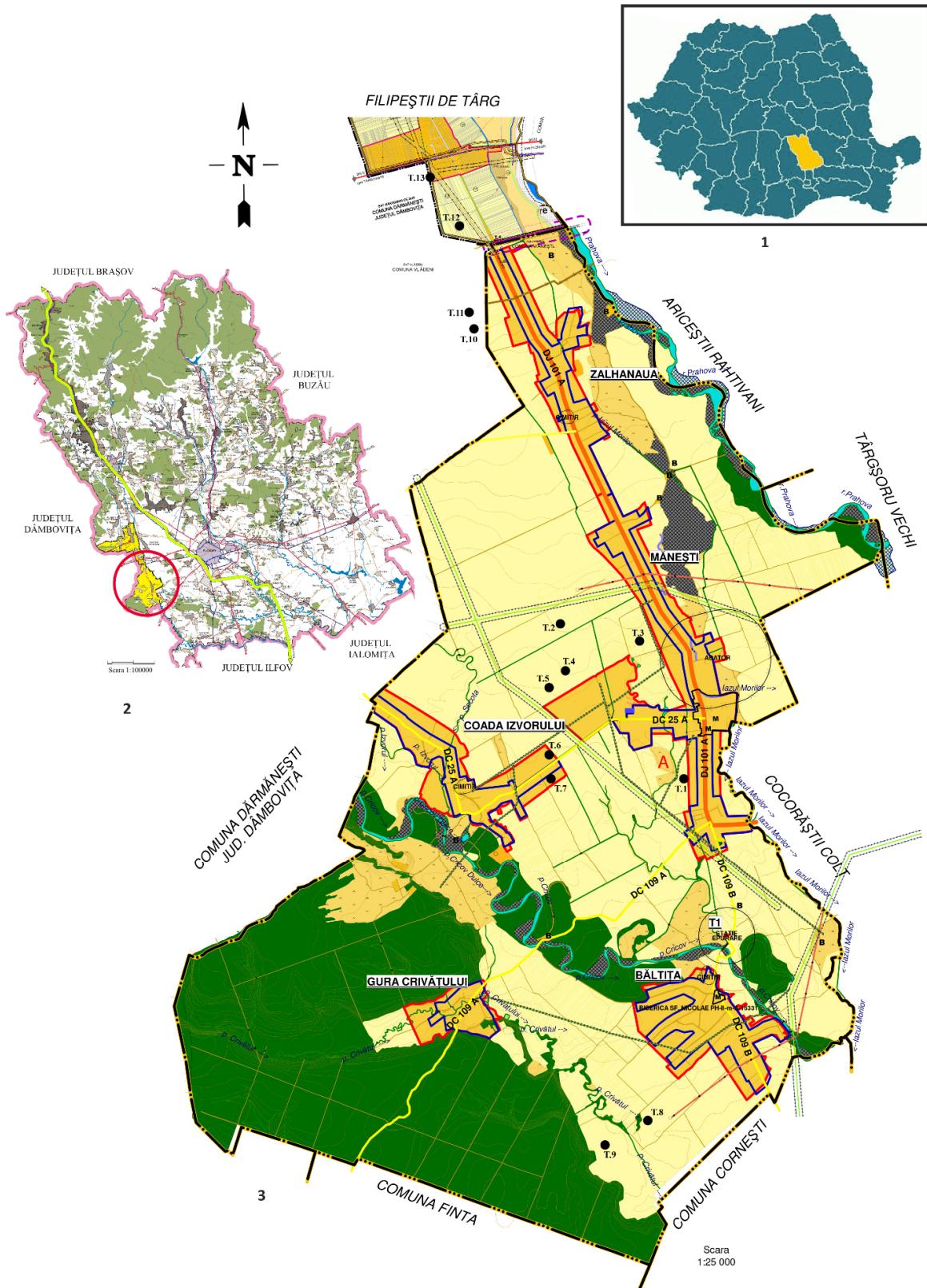
⁷⁴ Frînculeasa et alii 2014b, p. 206–207; 2015a, p. 80–82.

⁷⁵ Frînculeasa et alii 2014b, p. 207, nota 12.

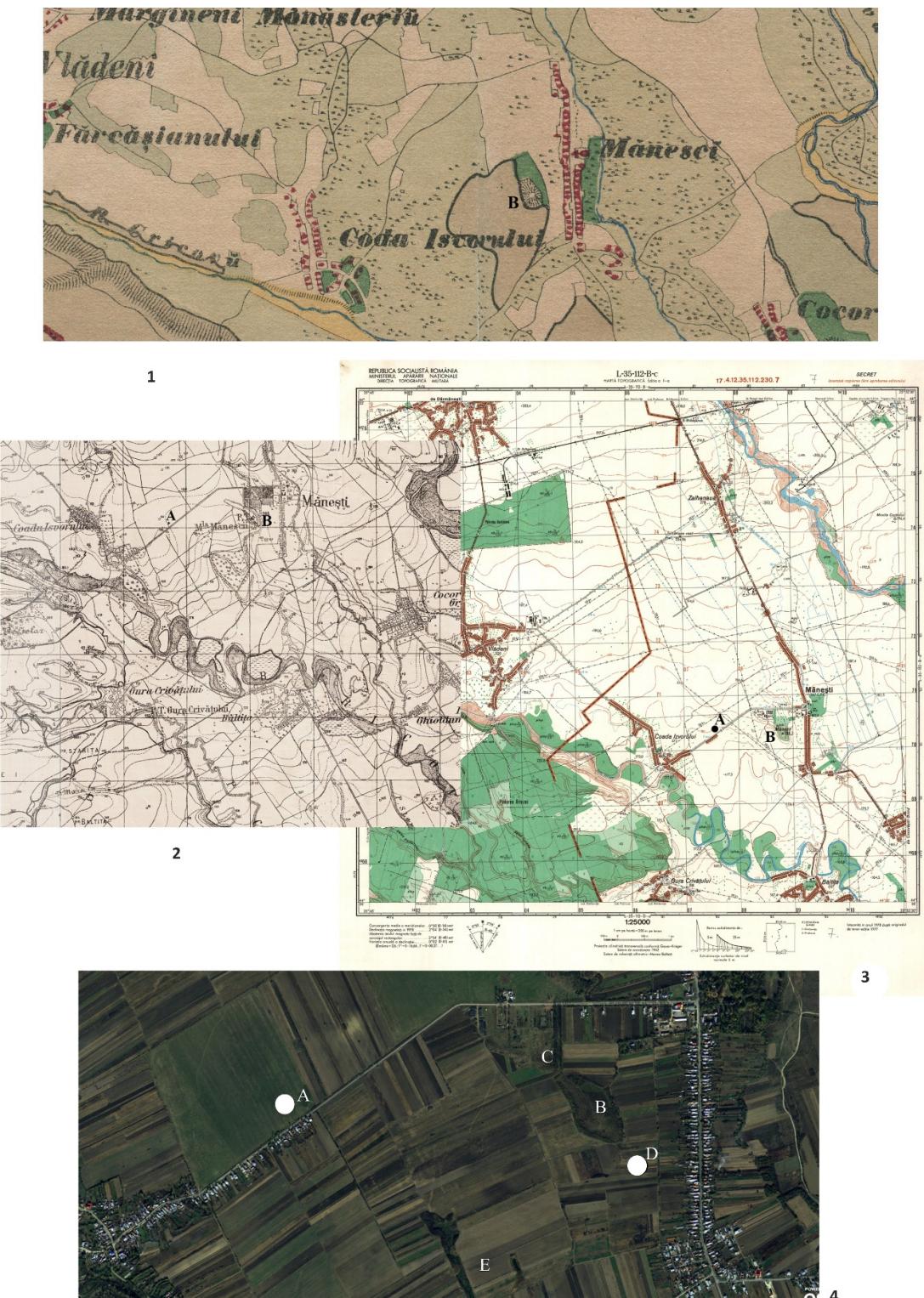
BIBLIOGRAFIE

- Ailincăi et alii 2014 – S. C. Ailincăi, F. Mihail, L. Carozza, M. Constantinescu, A. Soficaru, C. Micu, *Une découverte funéraire du début du l'Age de Bronze en Dobroudja (Sud-est de Roumanie). Le tumulus de Rahman (com. Casimcea, dep. Tulcea)*, Prilozi. Instituta za arheologiju u Zagrebu 31, 2014, p. 135–149.
- Ailincăi et alii 2016 – S. Ailincăi, M. Florian, M. Constantinescu, L. Carozza, C. Micu, A. Burens, *Découverte d'un tumulus de l'âge du bronze à Rahman sur la commune de Casimcea (dép. Tulcea)*, SCIVA 67, 2016, 1–2, p. 29–52.
- Alexandrov, Kaiser 2016 – St. Alexandrov, E. Kaiser, *The Early Barrow Graves in West Pontic Area. Cultures? Migrations? Interactions?*, în: V. Nikolov, W. Schier (eds.), *Der Schwarzmeerraum vom Neolithikum bis in die Früheisenzeit (6000–600 v. Chr.). Kulturelle Interferenzen in der zirkumpontischen Zone und Kontakte mit ihren Nachbargebieten*, Prähistorische Archäologie in Südosteuropa, Band 30, Rahden/Westf., 2016, p. 359–370.
- Brudiu 2003 – M. Brudiu, *Lumea de sub tumulii din sudul Moldovei. De la indo-europeni la turanicii târziu*, Bucureşti, 2003.
- Buikstra, Ubelaker 1994 – J. E. Buikstra, D. H. Ubelaker, *Standards for Data Collection from Human Skeletal Remains*, Arkansas Archeological Survey, Fayetteville, 1994.
- Burtănescu 2002 – F. Burtănescu, *Epoca timpurie a bronzului între Carpați și Prut cu unele contribuții la problemele epocii bronzului în Moldova*, BiblioThrac 37, Bucureşti, 2002.
- Buterez et alii 2016 – C. Buterez, B. Olariu, B. Mihai, M. Rujoiu-Mare, I. Cruceru, *General topography of Prahova County, Romania*, Journal of Maps, 2016, <http://dx.doi.org/10.1080/17445647.2016.1197162>.
- Comşa 1989 – E. Comşa, *Mormintele cu ocrin din movila II-1943 de la Ploieşti-Triaj*, Th-D 10, 1989, p. 181–188.
- Constantinescu 1994 – E. M. Constantinescu, *Morminte de călăreți nomazi de la cumpăna mileniilor descoperite în județul Buzău*, Mousaios 4, 1994, 1, p. 165–177.
- Crăciunescu et alii 2011 – V. Crăciunescu, I. Rus, Ş. Constantinescu, I. Ovejanu, E. Zsombor-Bartos, *Planurile Directoare de Tragere*, (<http://earth.unibuc.ro/download/planurile-directoare-de-tragere>), 2011 (accesat 28.02.2018).
- Frînculeasa 2007 – A. Frînculeasa, *Contribuții privind mormintele Jamnaja din Muntenia. Cercetări arheologice la Aricești Rahtivani – jud. Prahova*, Tyratgetia SN 1 (16), 2007, 1, p. 181–193.
- Frînculeasa et alii 2012 – A. Frînculeasa, B. Preda, O. Negrea, A. D. Soficaru, V. Dumitrușcu, M. Frînculeasa, *Complexul funerar de la începutul mileniului al II-lea descoperite recent în județul Prahova*, MCA 8, 2012, p. 139–163.
- Frînculeasa et alii 2013 – A. Frînculeasa, B. Preda, O. Negrea, A. D. Soficaru, *Bronze Age tumulary graves recently investigated in Northern Wallachia*, Dacia NS 57, 2013, p. 23–63.
- Frînculeasa et alii 2014a – A. Frînculeasa, B. Ciupercă, N. Ţerban, A. D. Soficaru, *Santierul arheologic Independența, com. Gherghița (jud. Prahova), punctul „Borosu”*. Raport de cercetare arheologică preventivă, Anuarul MJAP SN 5, 2014, p. 35–101.
- Frînculeasa et alii 2014b – A. Frînculeasa, B. Preda, T. Nica, A. D. Soficaru, *Un nou tumul preistoric cercetat la Aricești-Rahtivani (jud. Prahova)*, SP 11, 2014, p. 189–227.
- Frînculeasa et alii 2015a – A. Frînculeasa, B. Preda, V. Heyd, *Pit-Graves, Yamnaya and Kurgans along the Lower Danube: Disentangling 4th and 3rd Millennium BC Burial Customs, Equipment and Chronology*, PZ 90, 2015, p. 45–113.
- Frînculeasa et alii 2015b – A. Frînculeasa, A. D. Soficaru, A. Măgureanu, B. Preda, B. Ciupercă, D. Garvăni, A. Anton, C. Constantin, *Un complex funerar preistoric descoperit la Târgșoru Vechi (jud. Prahova)*, BMJ 7, p. 133–156.
- Frînculeasa et alii 2015c – A. Frînculeasa, B. Preda, D. Garvăni, *Ploiești, jud. Prahova*, CCA, campania 2014, Pitești, 2015, p. 233–235.
- Frînculeasa et alii 2016 – A. Frînculeasa, B. Preda, I. Adamescu, A. D. Soficaru, *Aricești-Rahtivani, comuna Aricești-Rahtivani, jud. Prahova*, CCA, campania 2015, Târgu-Jiu, 2016, p. 120–122.
- Frînculeasa et alii 2017a – A. Frînculeasa, M. Frînculeasa, I. Dumitru, C. Buterez, *The dynamics of prehistoric burial mounds of Ploiești metropolitan area (Romania) as reflected by cartographic documents of the 18th–20th centuries*, Area 49, 2017, 4, p. 533–544.
- Frînculeasa et alii 2017b – A. Frînculeasa, A. Simalcsik, B. Preda, D. Garvăni, *Smeeni-Movila Mare: monografia unui sit arheologic regăsit*, Târgoviște, 2017.
- Frînculeasa et alii 2017c – A. Frînculeasa, B. Preda, O. Negrea, C. Dumitrescu, D. Garvăni, R. Munteanu, A. D. Soficaru, *Raport de cercetare arheologică preventivă la Târgșoru Vechi (jud. Prahova), punctul Movila de la pădure*, Anuarul MJAP SN 8, 2017 (sub tipar).
- Frînculeasa et alii 2017d – A. Frînculeasa, B. Preda, O. Negrea, C. Dumitrescu, A. D. Soficaru, *Aricești-Rahtivani, jud. Prahova*, CCA, campania 2016, Bucureşti, 2017, p. 164–165.
- Frînculeasa et alii 2017e – A. Frînculeasa, B. Preda, O. Negrea, C. Dumitrescu, A. D. Soficaru, *Blejoi, jud. Prahova*, CCA, campania 2016, Bucureşti, 2017, p. 166–168.
- Frînculeasa et alii 2017f – A. Frînculeasa, B. Preda, O. Negrea, C. Dumitrescu, R. Munteanu, D. Garvăni, A. D. Soficaru, *Păulești, jud. Prahova*, CCA, campania 2016, Bucureşti, 2017, p. 207–208.
- Frînculeasa et alii 2017g – A. Frînculeasa, B. Preda, O. Negrea, C. Dumitrescu, D. Garvăni, R. Munteanu, A. D. Soficaru, *Târgșoru Vechi, jud. Prahova*, CCA, campania 2016, Bucureşti, 2017, p. 211–213.
- Harhoiu 1972 – R. Harhoiu, *O cataramă în formă de liră descoperită la Târgșor*, SCIVA 23, 1972, 3, p. 417–425.
- Harătche, Anastasiu 1980 – N. Harătche, F. Anastasiu, *Morminte de călăreți nomazi descoperite în județul Brăila*, Istros 1, 1980, p. 263–280.
- Heyd 2011 – V. Heyd, *Yamnaya groups and tumuli west of the Black Sea*, în: E. Borgna, S. Müller Celka (Eds.), *Ancestral Landscapes. Burial mounds in the Copper and Bronze Ages (Central and Eastern Europe – Balkans – Adriatic – Aegean, 4th–2nd millennium B.C.)*. Proceedings of the International Conference held in Udine, May 15th–18th, 2008, Lyon, Travaux de la Maison de l'Orient et de la Méditerranée 58, Lyon, 2011, p. 536–555.
- Horváth et alii 2013 – T. Horváth, J. Dani, A. Pető, L. Pospieszny, E. Svingor, *Multidisciplinary Contributions to the Study of Pit Grave Culture Kurgans of the Great Hungarian Plain*, în: V. Heyd, G. Kulcsár, V. Szeverényi (eds.) *Transitions to the Bronze Age. Interregional Interaction and Socio-Cultural Change in the Third Millennium BC Carpathian Basin and Neighbouring Regions*, Archaeolingua 30, Budapest, 2013, p. 153–179.
- Ioniță 1996–1998 – A. Ioniță, *La céramique du haut Moyen Âge de Dridu «La Metereze» (dép. de Ialomița)*, Dacia NS 40–42, 1996–1998, p. 305–382.
- Ioniță 2004 – A. Ioniță, *Morminte de călăreți la nordul Dunării de Jos în sec. X–XIII*, în: I. Cândea, V. Sîrbu, M. Neagu (eds.), *Prinos lui Petre Diaconu la 80 de ani*, Brăila, 2004, p. 461–488.
- Ioniță 2005 – A. Ioniță, *Spațiul dintre Carpații Meridionali și Dunărea Inferioară în secolele XI–XIII*, Bucureşti, 2005.
- Ioniță 2009 – A. Ioniță, *Asezarea din secolele XII–XIII de la Bratei*, Bibliotheca Brukenthal 32, Sibiu, 2009.
- Ioniță 2013 – A. Ioniță, *Observații asupra mormintelor cu depunere de cai sau părți de cai în spațiul cuprins între Dunărea de Jos, Carpații și Nistru, în secolele X–XIII*, în: F. Curta, B.-P. Maleon (eds.), *The Steppe Lands and the World Beyond Them. Studies in honor of Victor Spinei on his 70th birthday*, Iași, 2013, p. 115–150.
- Ioniță, Ciupercă 2003 – A. Ioniță, B. Ciupercă, *Depozitul de la Plopă*, în: D. Marcu Istrate, A. Istrate, C. Gaiu (eds.), *In memoriam Radu Popa. Temeiuri ale civilizației românești în context european*, Bistrița-Năsăud, 2003, p. 177–184.
- Kaiser, Winger 2015 – E. Kaiser, K. Winger, *Pit graves in Bulgaria and the Yamnaya Culture*, PZ 90 (1–2), 2015, p. 114–140.
- Mann, Hunt 2005 – R. W. Mann, D. R. Hunt, *Photographic Regional Atlas of Bone Disease: A Guide to Pathologic and Normal Variation in the Human Skeleton*, Illinois, 2005.
- Motzoi-Chicideanu 2011 – I. Motzoi-Chicideanu, *Obiceiuri funerare în epoca bronzului la Dunărea mijlocie și inferioară*, Bucureşti, 2011.

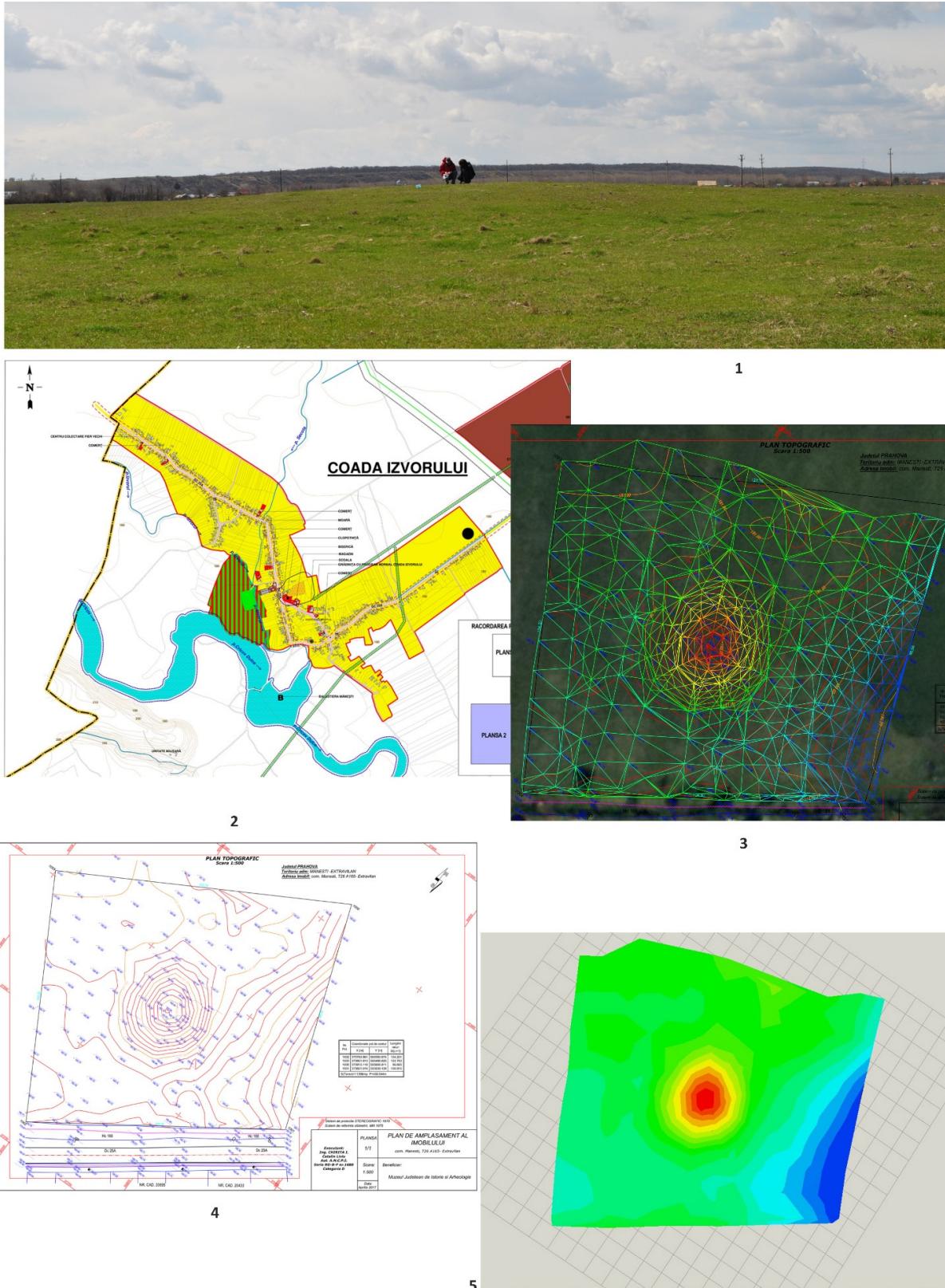
- Nedelcu 2013 – A. Nedelcu, *Growth Pole Ploiești-Prahova-tool for regional development*, Recent researches in Business Administration, Product Design and Marketing, 2013, p. 169–178.
- Nestor 1943 – I. Nestor, *Raport asupra cercetărilor și săpăturilor arheologice de la Ploiești-Triaj și de la Sărata Monteou-Buzău*, ACMI, 1942 (1943), p. 160–161.
- Nestor 1944 – I. Nestor, *Raport asupra cercetărilor și săpăturilor de salvare făcute la Ploiești-Triaj și Brazi, între 21 octombrie și 7 noiembrie 1942, în Raport asupra activității științifice a Muzeului Național de Antichități în anii 1942 și 1943*, București, 1944, p. 29–31.
- Niculescu 1960 – Gh. Niculescu, *Câmpia piemontană înaltă a Cricovului Dulce*, Probleme de geografie, vol. VII, București, 1960, p. 109–130.
- Niculescu 2006 – Gh. Niculescu, *Subcarpații dintre Prahova și Buzău. Studiu geomorfologic sintetic*, București, 2006.
- Niculescu, Velcea 1973 – Gh. Niculescu, I. Velcea, *Județul Prahova*, București, 1973.
- Olteanu, Grigore 2016 – Ș. Olteanu, N. Grigore, *Orașul medieval Gherghița, județul Prahova (secolele XIV–XVII), în lumina cercetărilor istorice și arheologice*, București, 2016.
- Oța 2004 – S. Oța, *Populații nomade de stepă din Banat (sec. XI–XIV). I. Pecenegii și cumanii*, în: I. Cândeală, V. Sîrbu, M. Neagu (eds.), *Prințul lui Petru Diaconu la 80 de ani*, Brăila, 2004, p. 489–520.
- Pavelet 2007 – E. Pavelet, *Cercetările arheologice preventive întreprinse în tumul situat pe raza localității Blejoi, jud. Prahova*, Mousaios 12, 2007, p. 107–122.
- Pavelet 2010 – E. Pavelet, *Cercetările arheologice de la Râfov, jud. Prahova, punct Autostrada București-Ploiești, km. 53+000–53+500*, în: L. M. Voicu (ed.), *Arheologia mileniului I p. Chr. Cercetări actuale privind istoria și arheologia migrărilor*, Ploiești, 2010, p. 130–151.
- Păunescu 1975 – A. Păunescu, *Şantierul arheologic Târgșoru Vechi*, CA 1, 1975, p. 231–244.
- Păunescu 1976 – A. Păunescu, *Căldări din lut cu torti interioare descoperite la Tîrgșor, județul Prahova*, CA 2, 1976, p. 305–310.
- Schuster et alii 2011 – C. Schuster, A. Morintz, R. Kogălniceanu C. Ștefan, A. Comă, G. El-Susi, M. Constantin, C. Constantin, G. Mureșan, *Cercetările arheologice de pe tronsonul Cernavodă-Medgidia al Autostrăzii A2. Tumul nr. 3, Târgoviște*, 2011.
- Simion et alii 2004 – G. Simion, E. Rență, V. Șt. Nițulescu, *Tumulul de la Adâncata - jud. Ialomița*, Ialomița 4, 2004 (2003–2004), p. 95–114.
- Teodorescu et alii 1993 – V. Teodorescu, D. Lichiardopol, M. Peneș, V. Sandu, *Așezarea daco-romană din sec. IV–V e.n. de la Cireșanu, jud. Prahova*, MCA 17 (A XVII-a sesiune anuală de rapoarte, Ploiești 1983, Partea a II-a), 1993, p. 389–416.
- Toroimac 2009 – G. Toroimac, *Dinamica hidrogeomorfologică a râului Prahova (România): funcționarea actuală, evoluția recentă și consecințe geografice*, Teza de doctorat, Universitatea București, 2009.
- Ubelaker 1979 – D. H. Ubelaker, *Human Skeletal Remains: Excavation, Analysis and Interpretation*, Washington, 1979.
- Urduzia 2015 – C. Urduzia, *Căldările de lut descoperite în așezarea medievală de la Miercurea Băi-Cunța, jud. Sibiu*, în: I. M. Tiplic (ed.), *Oameni și comunități în jurul Carpaților*, Cluj-Napoca, 2015, p. 63–71.
- Vasary 2005 – I. Vasary, *Cumans and Tatars. Oriental Military in the Pre-Ottoman Balkans, 1185–1365*, Cambridge, 2005.

Planșa 1. 1. Județul Prahova pe harta României; 2. Marcarea grupului Mănești (comunele Mănești și Filipeștii de Târg); 3. Distribuția tumulilor din grupul Mănești / 1. Prahova County on the map of Romania; 2. The position of the Mănești area (Mănești and Filipeștii de Târg communes); 3. The distribution of the tumuli from the Mănești area.

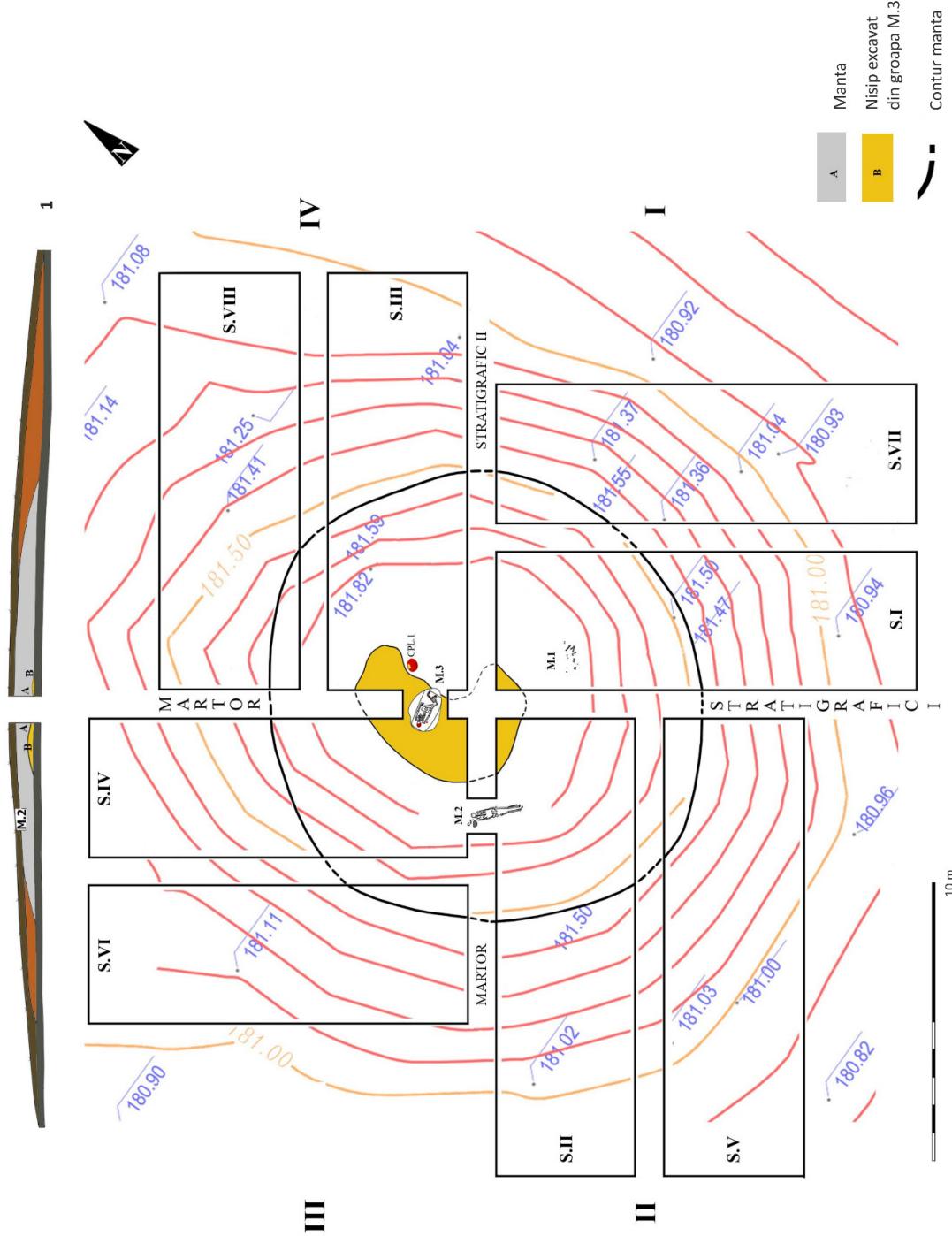
Planșa 2. 1. Harta Szatmári (1864) cu zona Mănești – Coada Izvorului; 2. Plan director de tragere (tipărit în 1955) cu marcarea tumulului de la Coada Izvorului (A) și a Movilei Mari de la Mănești (B); 3. Harta topografică (1978) cu arealul comunei Mănești; 4. Ortofotoplan (2012) pe care apar marcate: tumulul cercetat de la Coada Izvorului (A), Movila Mare (B), zona în care a fost descoperit vasul de tip căldare (C), Movila Mică (D), sit arheologic cu ciob Coțofeni (E) / 1. Szathmáry's Map (1864) with the Mănești – Coada Izvorului area; 2. Artillery map (printed in 1955) on which there are marked the tumulus from Coada Izvorului (A) and Movila Mare from Mănești (B); 3. Topographic map (1978) with the Mănești commune; 4. Orthophoto map (2012) on which there are marked: the tumulus excavated in Coada Izvorului (A), Movila Mare (B), the area where the cauldron pot was found (C), Movila Mică (D), the archaeological site where the Coțofeni sherd was discovered (E).

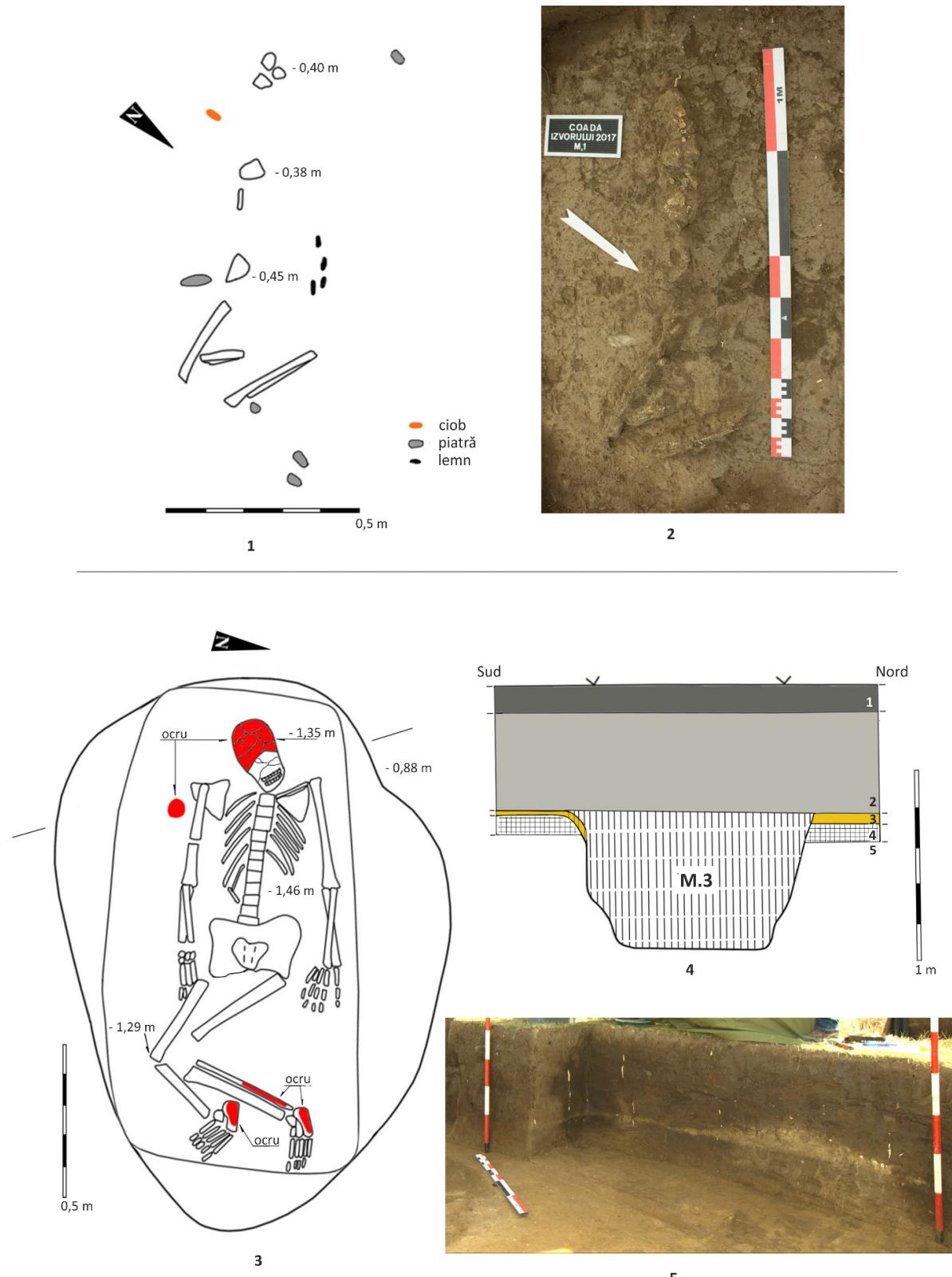
Planşa 3. 1. Tumulul de la Coada Izvorului în anul 2007; 2. Amplasamentul tumulului cercetat în cadrul satului Coada Izvorului; 3–5. Modelarea și ridicarea topografică a tumulului / 1. The tumulus from Coada Izvorului in 2007; 2. The place of the investigated tumulus within the Coada Izvorului village; 3–5. Topographic modeling and survey of the tumulus.

Planșă 4. 1. Tumulul de la Coada Izvorului la începutul cercetării; 2-4. Imaginea cu secțiunile arheologice excavate / 1. The tumulus from Coada Izvorului at the beginning of the archaeological research; 2-4. Images of the excavated archaeological sections.

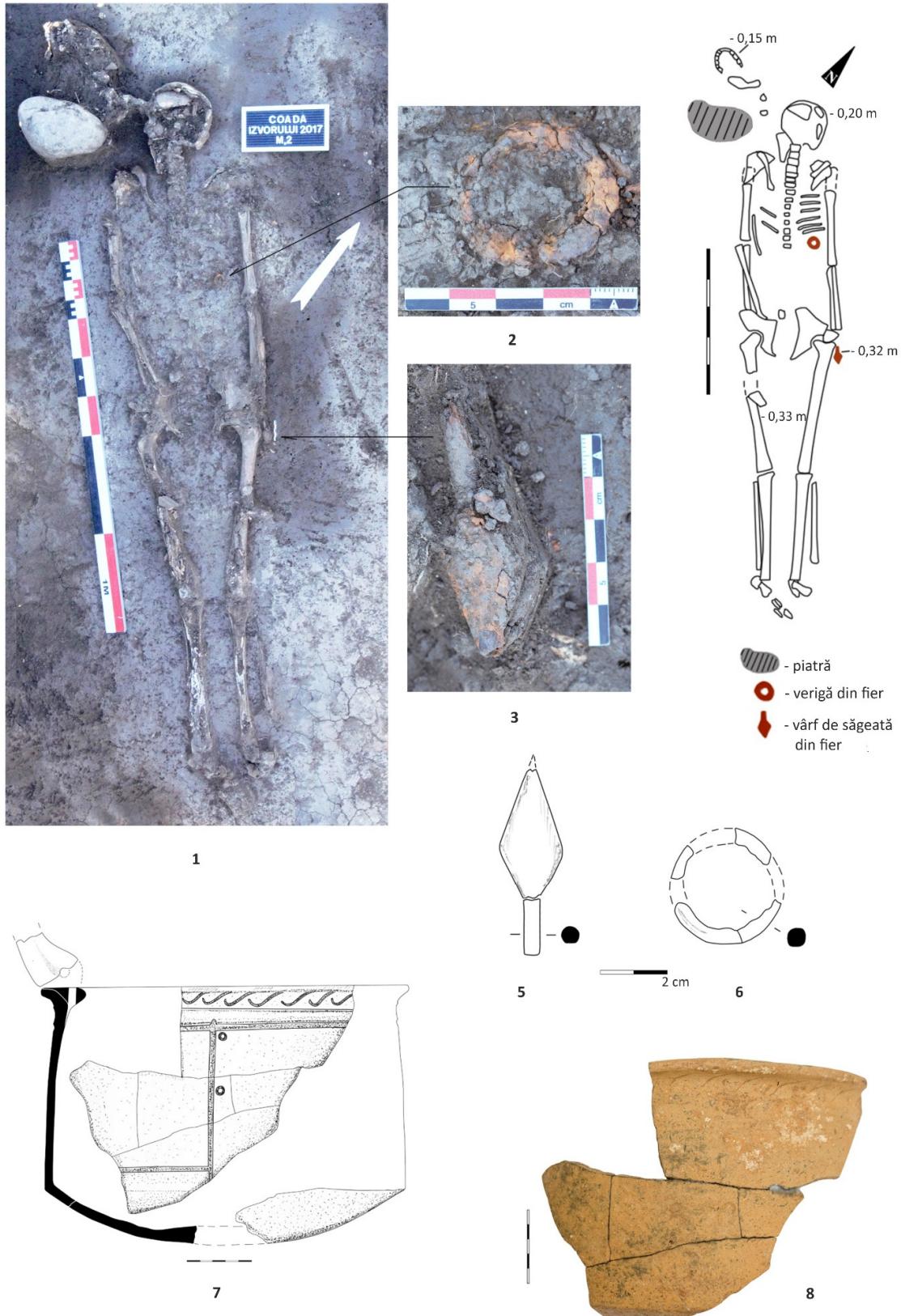
Planșă 5. 1. Profilul sudic al mărtorului stratigrafic I; 2. Planul general / 1. Southern profile of the stratigraphic baulk I; 2. General plan.

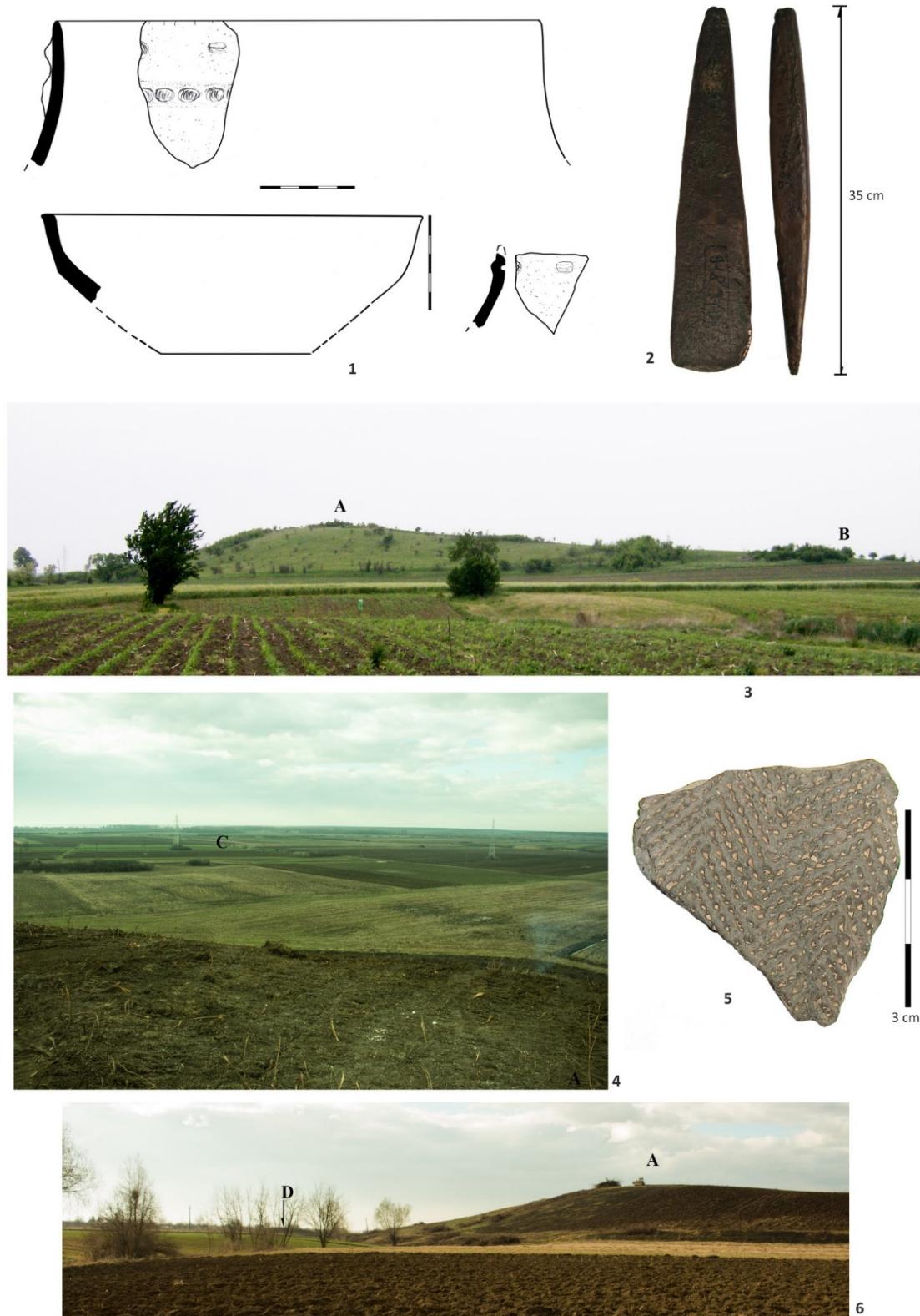
Planșa 6. 1–2. Mormântul 1; 3. Mormântul 3; 4. Profil stratigrafic prin groapa mormântului 3: (1 = strat vegetal, 2 = manta, 3 = nisip excavat din groapa mormântului, 4 = strat antic; 5 = depunere aluvionară); 5. Profil cu movila rezultată din excavarea nisipului din groapa mormântului 3 / 1–2. Grave 1; 3. Grave 3; 4. Stratigraphic profile through the pit of grave 3 (1 = topsoil, 2 = mantle, 3 = sand excavated from the grave pit, 4 = prehistoric surface layer, 5 = alluvial soil); 5. Profile illustrating the small mound resulted from the excavation of sand from the pit of grave 3.

Planșă 7. Stadii de cercetare a mormântului 3: 1. Groapa identificată în plan; 2. Groapa excavată; 3–4. detaliu cu bulgările de ocre; 5. Mormântul 3 – imagine de ansamblu / Different stages of research of grave 3: 1. The grave pit identified on the surface; 2. The grave pit after excavation; 3–4. Details of the ochre lump; 5. Grave 3 – overall image.

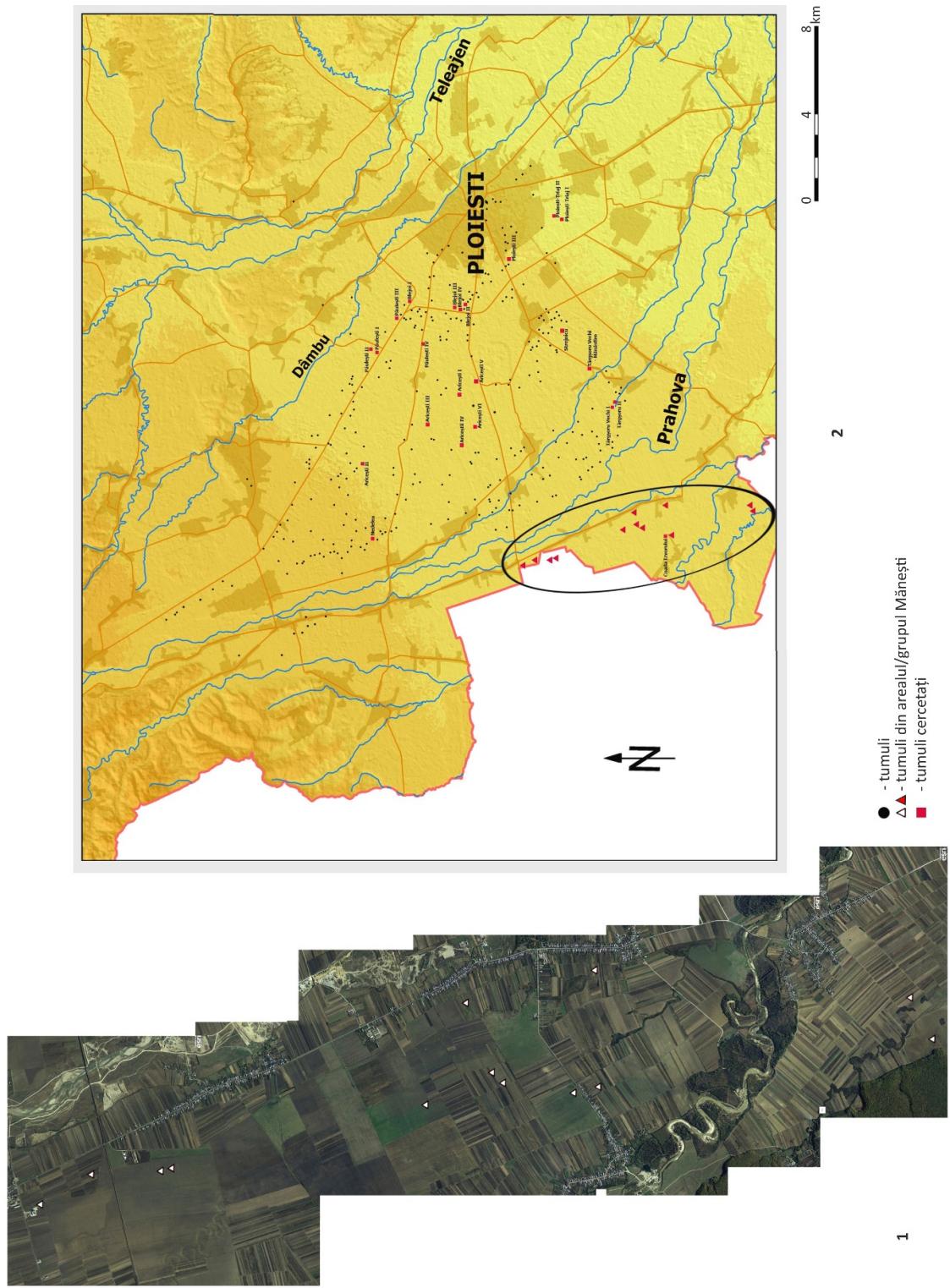
Planșa 8. 1, 4. Mormântul 2; 2–3. Vârful de săgeată și veriga fotografiate in situ; 5–6. Desenele pieselor; 7–8. Vasul căldare descoperit la Mănești / 1, 4. Grave 2; 2–3. Photos of the arrowhead and ring taken in situ; 5–6. Drawings of the items; 7–8. The cauldron found in Mănești.

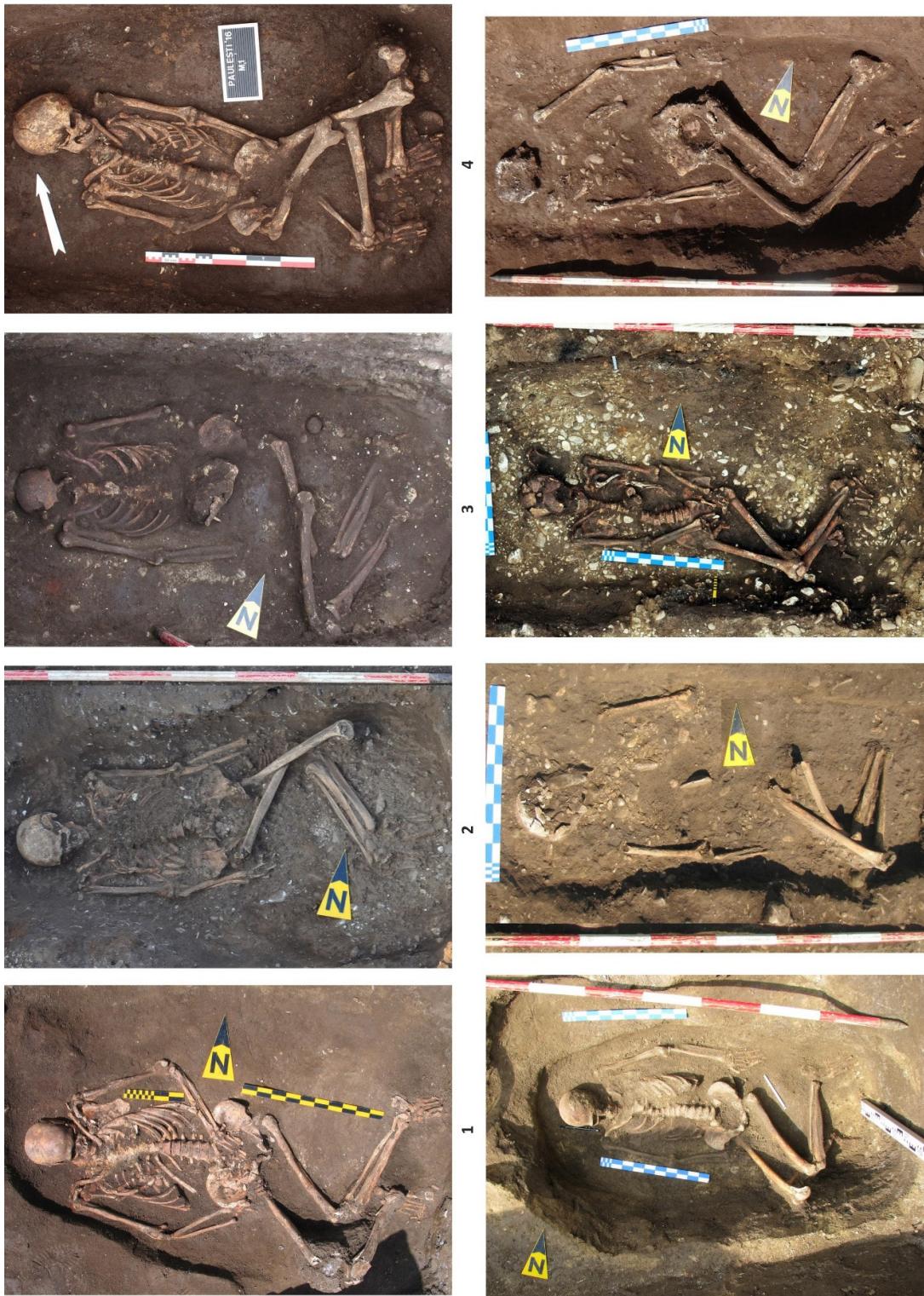
Planșa 9. 1–2. Ceramică cultura Glina și daltă de cupru descoperite pe Movila Mare; 3. Movila Mare cu arealele în care au fost descoperite artefakte Glina (A) și vasul turanic (B); 4. Vedere de pe Movila Mare a sitului (C); 5. Ciob Coțofeni din situl de la punctul C; 6. Movila Mare (A) și Movila Mică (D) / 1–2. Glina culture pottery and copper chisel found on the Movila Mare; 3. Movila Mare and the areas where Glina artefacts were discovered (A) and the pot dated to the IInd millennium A.D. (B); 4. View from the Movila Mare of the site (C); 5. Coțofeni sherd found on the site fro location C; 6. Movila Mare (A) and Movila Mică (D).

Planșă 10. Tumuli din zona Mănești: 1. T.9/Bălățita; 2. T.4/Mănești; 3. T.4/Mănești; 3. T.1/Mănești; 4. T.2/Mănești; 4. T.2/Mănești; 5. T.7/Coada Izvorului; 6. T.10/Vădeni / Tumuli from the Mănești area: 1. T.9/Bălățita; 2. T.4/Mănești; 3. T.1/Mănești; 4. T.2/Mănești; 5. T.7/Coada Izvorului; 6. T.10/Vădeni.

Planșa 11. 1. Orthofotoplân (2012) cu amplasarea tumulilor din arealul Mănești; 2. Hartă cu arealul Prahova pe care sunt marcati tumulii cartata și cercetați / 1. Orthophoto map (2012) on which the tumuli from the Mănești area are placed; 2. Map of the Prahova area on which the recorded and researched tumuli are marked.

Planșă 12. Morminte lâmnăie cercetate în arealul Prahova: Aricești-Răhăvanii T.I/M3 (1), T.II/M.1 (5), T.III/M1 (2), T.IV/M.2 (8), Păulești T.III/M.2 (3), Păulești T.IV/M.1 (4), Blejoi T.II/M.1 (6), Strejnicu T.I/M.3 (7) / Yamnoya burials investigated in the Prahova area: Aricești-Răhăvanii T.I/Gr.3 (1), T.II/Gr.1 (5), T.III/Gr.1 (2), T.IV/Gr.2 (3), Păulești T.IV/Gr.1 (4), Blejoi T.II/Gr.1 (6), Strejnicu T.I/Gr.3 (7).

ABRÉVIATIONS / ABBREVIATIONS / ABREVIERI

- AA – Archäologischer Anzeiger. Deutsches Archäologisches Institut, Darmstadt, München, Tübingen–Berlin
ACMI – Anuarul Comisiunii Monumentelor Istorice, Bucureşti
ActaMN – Acta Musei Napocensis, Cluj
ActaMP – Acta Musei Porolissensis, Zalău
ActaTS – Acta Terrae Septemcastrensis, Universitatea Lucian Blaga, Sibiu
Acta Siculica – Acta Siculica. Anuarul Muzeului Național Secuiesc, Sfântu Gheorghe
l'Anthropologie (Paris) – l'Anthropologie, Paris
Antiquity – Antiquity. A Quarterly Review of Archaeology, University of York
Anuarul MJIAPI – Anuarul Muzeului Județean de Istorie și Arheologie Prahova, Ploiești
ARA – Annuaire Roumain d'Anthropologie
Archaeometry – Archaeometry, Research Laboratory for Archaeology and the History of Art, Oxford University
ArchBulg – Archaeologia Bulgarica, Sofia
Area – Area, Royal Geographical Society, London
ArheologijaKiev – Arheologija. Nacional'na akademija nauk Ukrainsi. Institut archeologii, Kiiv
ArheologijaSSSR – Arheologija SSSR. Svod Archeologičeskikh Istočnikov, Moskva
ArhMold – Arheologia Moldovei, Iași
BA – Biblioteca de Arheologie, Bucureşti
BARIntSer – British Archaeological Reports. International Series, Oxford
BiblThrac – Bibliotheca Thracologica, Bucureşti
BMC – *Coinsof the Roman Empire in the British Museum*, London. I, *Augustus to Vitellius*, 1923; II, *Vespasian to Domitian*, 1930; III, *Nerva to Hadrian*, 1936; IV, *Antoninus Pius to Commodus*, 1968; V, *Pertinax to Elagabalus*, 1950 (H. Mattingly); VI, *Severus Alexander to Balbinus and Pupienus*, 1962 (R.A.G. Carson)
BMJT – Buletinul Muzeului Județean Teleorman, Alexandria
BMJTAG – Buletinul Muzeului Județean „Teohari Antonescu”, Giurgiu
BSNR – Buletinul Societății Numismatice Române, Bucureşti
Bull. et Mém. de la Soc. d'Anthrop. de Paris – Bulletins et Mémoires de la Société d'Anthropologie de Paris
CA – Cercetări Arheologice, Bucureşti
Caiete ARA - Caietele ARA, Revistă de Arhitectură, Restaurare și Arheologie, Asociația ARA, Bucureşti
CCA – Cronica Cercetărilor Arheologice din România, Bucureşti
CercNum – Cercetări Numismatice, Bucureşti
Dacia / Dacia NS – Dacia / Dacia Nouvelle Série. Revue d'archéologie et d'histoire ancienne. Académie Roumaine.
Institut d'archéologie « Vasile Pârvan », Bucarest
DOW, I – Dumbarton Oaks Catalogues. A. Bellinger, Ph. Grierson (eds.), *Catalogue of the Byzantine coins in the Dumbarton Oaks Collection and in the Whittemore Collection*, I, *Anastasius to Maurice (491-602)*, Washington, 1966 (A. Bellinger)
EAIVR – C. Preda (ed.), *Enciclopedia Arheologiei și Istoriei Vechi a României*, vol. I-III (1994, 1996, 2000), Bucureşti
EphemNap - Ephemeris Napocensis. Academia Română, Institutul de Arheologie și Istoria Artei, Cluj-Napoca
Estiot, TM 5 – Sylviane Estiot, *Le trésor de Maraville (Var)*, în Trésors Monétaires, V, 1983, p. 9-115
Estiot, Venèra – Sylviane Estiot, *Ripostiglio della Venèra. Nuovo Catalogo Illustrato II/1*, Aureliano, Roma, 1995
FI – File de Istorie, Bistrița
FolArch – Folia Archaeologica, Budapest
Giard, Venèra – J.-B. Giard, *Ripostiglio della Venèra. Nuovo Catalogo Illustrato, III/1, Gordiano III-Quintillo*, Roma, 1995
Göbl – R. Göbl, *Die Münzprägung der Kaiser Valerianus I. / Gallienus / Saloninus (253/268), Regalianus (260) und Macrianus / Quietus (260–262)*, Viena, 2000
IJO – International Journal of Osteoarchaeology
IstMitt – Istanbuler Mitteilungen, Istanbul
Istros – Istros, Muzeul Brăilei, Brăila
JAS – Journal of Archaeological Science, London
JEA – Journal of European Archaeology
JFA – Journal of Field Archaeology

- KSIA (Kiev) – Kratkije Soobščenija Instituta Arheologij Akademij Nauk SSSR, Kiev
- KSIA (Moskva) – Kratkije Soobščenija Instituta Arheologij Akademij Nauk SSSR, Moskva
- Ktèma – Civilisations de l'Orient, de la Grèce et de Rome antiques, Strasbourg
- MCA – Materiale și Cercetări Arheologice, București
- MemAnt – Memoria Antiquitatis, Piatra Neamț
- MIAR – Materialy i issledovaniya po arheologii Rossii
- MIBE – W. Hahn, M.A. Metlich, *Money of the Incipient Byzantine Empire (Anastasius I – Justinian I, 491–565)*, Viena, 2000
- Mousaios – Mousaios. Buletinul Științific al Muzeului Județean Buzău
- MuzNaț – Muzeul Național, București
- NZ – Numismatische Zeitschrift, Viena
- Peuce – Peuce, Studii și cercetări de istorie și arheologie, Institutul de Cercetări Eco-Muzeale, Tulcea
- Pick, Regling – B. Pick, K. Regling, *Die antiken Münzen Nord-Griechenlands*, I, *Die antiken Münzen von Dacien und Moesien*, Berlin, 1, 1898 (B. Pick), 2, 1910 (B. Pick, K. Regling)
- Pink, NZ – K. Pink, *Der Aufbau der Römischen Münzprägung in der Kaiserzeit*. VI/1, *Probus*, NZ, 71, 1946, p. 13-74
- Pontica – Pontica. Studii și materiale de istorie, arheologie și muzeografie, Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța
- PZ – Prähistorische Zeitschrift, Berlin-Mainz
- RA – Revue Archéologique, Paris
- Radiocarbon – An International Journal of Cosmogenic Isotope Research, Cambridge
- REA – Revue des Études Anciennes, Bordeaux
- RevBistr – Revista Bistriței. Complexul Muzeal Bistrița-Năsăud, Bistrița
- RevMuz – Revista Muzeelor, București
- RIC III – H. Mattingly, E.A. Sydenham, *The Roman Imperial Coinage*, III, *Antoninus Pius to Commodus*, London, 1930
- RIC IV, 1 – H. Mattingly, E.A. Sydenham, *The Roman Imperial Coinage*, IV, 1, *Pertinax to Geta*, London, 1968
- RIC IV, 2 – H. Mattingly, E.A. Sydenham, C.H.V. Sutherland, *The Roman Imperial Coinage*, IV, 2, *Macrinus to Pupienus*, London, 1938
- RIC IV, 3 – H. Mattingly, E.A. Sydenham, C.H.V. Sutherland, *The Roman Imperial Coinage*, IV, 3, *Gordian III – Uranius Antoninus*, London, 1949
- RIC V, 1 – P.H. Webb, *The Roman Imperial Coinage*, V, 1, London, 1927 (retipărit 1968)
- RIC V, 2 – P.H. Webb, *The Roman Imperial Coinage*, V, 2, London, 1933 (retipărit 1968)
- RIC VI – C.H.V. Sutherland, *The Roman Imperial Coinage*, VI, *From Diocletian's reform (A.D. 294) to the death of Maximinus (A.D. 313)*, London, 1967
- RIC VII – P.M. Bruun, *The Roman Imperial Coinage*, VII, *Constantine and Licinius A.D. 313-337*, London, 1966
- RIC IX – J.W.E. Pearce, *The Roman Imperial Coinage*, IX, *Valentinian I-Theodosius I*, London, 1933 (retipărit 1968)
- Ruzicka, Inedita – L. Ruzicka, *Inedita aus Moesia Inferior*, NZ, 50, 1917, p. 73–173
- Quaternary International – Quaternary International. The Journal of the International Union for Quaternary Research
- SAA – Studia Antiqua et Archaeologica, Iași
- SCA – Studii și Cercetări de Antropologie, București
- SCIV(A) – Studii și Cercetări de Istorie Veche (și Arheologie), București
- SCN – Studii și Cercetări de Numismatică, București
- SNG IX, BM – Silloge Numorum Graecorum, IX, The British Museum, I, *Black Sea*, London, 1993
- SNG XI, Stancomb – Silloge Numorum Graecorum, XI, *The William Stancomb Collection of coins of the Black Sea Region*, Oxford, 2000
- SovArh – Sovetskaja Arheologija, Moskva
- SP – Studii de Preistorie, București
- Stratum(Plus) – Stratum (Plus), Școala Superioară de Antropologie, Chișinău, Sankt Petersburg, București
- StudCom Satu Mare – Studii și comunicări Satu Mare
- StudCom Sibiu – Studii și Comunicări, Sibiu
- Th-D – Thraco-Dacica, București
- Tyragetia – Tyragetia. Anuarul Muzeului Național de Istorie a Moldovei, Chișinău
- Vărbanov – I. Vărbanov, *Greek Imperial Coins and their Values (The Local Coinage of the Roman Empire)*, I, *Dacia, Moesia Superior, Moesia Inferior*, Burgas, 2005
- Verh.Naturforsch.Ver. – Verhandlungen des naturforschenden Vereines in Brünn, Brünn (Brno)